

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Libri XIV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

est quod et si Iudex, vel alius ex officio publico seu conventionita cum Reip. teneatur detegere crimina, & illa punire po: nã legis talis tamen obligatio solum est erga Reipub. vt delictorum punitione, pax illius conferuetur, & quisque indemnis in illa seruetur: nõ autem erga eam personam priuatam vel fiscum, cui pœna pecuniaria esset applicanda, si erimen manifestaretur. Quia igitur ratione sui officii, ac fidei quam Reip. dedit; ad nihil aliud tenetur Iudex, vel alius publicus minister, quam vt Reipub. immunitem reddat à peccatis; & priuatas in ea personas indemnes seruet; obligatur quidem refarcire damna omnia quæ vel Reipub. vel priuata persona læsa accepit ex eo, quod ipse non manifestauerit aut sententiam in reum non tulerit: non tamen restituere pœnam lege impostam, quam reus manifestatus & condemnatus solutus erat fisco, vel alii cui applicanda fuit.

Aduerte tamen, postquam crimẽ delatum est ad iudiciũ, & pœna pecuniaria pœtur, siue à persona cui applicanda est, siue ab alia nomine fisci; Iudicem, si neglexerit multare reũ pœnã illã pecuniariã, teneri ad restitutionem faciendam ei, cui pœna de iure esset applicanda: quia Iudex tenetur ex officio prospicere bono publico, non tantum puniendo peccata, sed etiam cuique reddendo, quod iuste in iudicio pœtur. At quoties crimen propter quod à lege pœna imponitur, delatum est in iudicium, accusator vel alius cui applicanda est pœna, petit in iudicio id ipsum crimen puniri, & sibi pœnam applicari, iuste petit. Ergo iudex denegans eam applicationem, quæ ex iustitia tenetur facere, ita peccat vt etiã ad restitutionem tenetur. De his pro maiore noticia diuersitatis opinionum; videri potest Azor. i. part. lib. 5. ca. 7. & 8.

LAUS DEO.

**LIBER QVARTVS,
ET TOTIVS OPERIS
DECIMVSQVARTVS.**

*DE IIS QVÆ COGNOSCENDA CON
siderandaque sunt ad iudicandum generaliter de
peccatis ex obiecto & circumstantiis a-
ctuum humanorum.*

PRÆFATIO.

Sicut in re naturali (inquit D. Thomas 1. 2. quæst. 18. art. 3.) ad plenitudinem perfectionis, præter formam substantialem, quæ constituit essentiam, requiruntur accidentia: vt figura, color, &c. quæ ad convenientem ei, decentemque habitudinem faciunt: quorũ si aliquod desit, sequitur imperfectio malumque physicum: sic in actu humano ad plenitudinem perfectionis, præter obiectum ex quo specificam suam rationem, essentiamve habet, tanquam motus ex termino in quem rēdit, requiruntur debite circumstantiæ, quæ ad illius convenientem decentemque habitudinem ita faciunt; vt earum aliqua deficiente, is malus sit moraliter: nempe ex defectu plenitudinis perfectionis; iuxta illud D. Dionysii in cap. 4. De diuinis nominibus: Bonum est ex integra causa, & malum ex singulis defectibus. Quia igitur peccatum nihil aliud est quam actus humanus malus; ex obiecto suo & circumstantiis sumens propriam malitiæ speciem: manifestum est in hac disciplina præcedentibus libris, merito estum adiungi de obiecto, & circumstantiis humanorum actuum, prout in hõs moralis malitiæ ex illis derivatur: præsertim cum in pœnitentiã foro, ad cuius praxim hæc nostra disciplina ordinatur, non attendatur iãtum; quod aliquid sit peccatum: sed etiam cuius ipsum sit speciei: quandoquidem in Sacramentali Confessione, vt in-

tegra sit, Pœnitens debet suum peccatum in propria specie exprimere; vt suo loco expositum est in præcedenti lib. sexto.

CAPVT PRIMVM.

De obiecto humanorum actuum, prout ex illo, in hõs moralis malitiæ derivatur.

SVMMARIVM.

- 1 Ex obiecto in actum humanum derivatur malitiæ ipsius essentialis.
- 2 Tres modi quibus contingit talis derivatio.
- 3 Due generales regulæ iudicandi de peccatis ex obiecto.
- 4 Vnum peccatum esse alio grauius constat ex sacris literis.
- 5 Ratio iudicandi ex ipso obiecto, quod peccatum sit alio grauius.
- 6 Ratio idem iudicandi ex virtutibus, quibus peccata repugnant.

In actum humanum ex obiecto, id est, ex eo circa quod exercetur, malitiã aliquam derivari manifestum est ex verbis Olex cap. 9. Facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt] Neque refert quod actus exterior non sit malus moraliter sine interiori voluntatis, qui circa illum exercetur. Id enim propterea tantum fit, quod moralis malitiã in actu humano libertatem requirat, tanquam conditionem ad esse morale necessariam: minime autem tanquam malitiæ fontem. Atque ipsam malitiã ex obiecto in actum humanum derivatam, esse primam adeoque essentialem malitiã eiusdem actus: ex memorata D. Thomæ doctrina ita confirmatur. Sicut in rebus naturalibus primum & essentialiale malum est, si res quæ generatur non consequatur formam specificam; vt si fetus in materno utero generetur carens anima: sic primum malum in actu humano est, si non exerceatur circa obiectum conueniens; ita vt inde aliam, quam conueniat fortiatu speciem: quod cum fit, is dici solet malus ex suo genere, sumpto nomine generis, inquit D. Thomas, pro specie, sicut cum dicitur genus humanum, ad significandam totam humanam speciem.

Porto actum humanum, seu liberæ voluntatis, non exerceri circa obiectum conueniens; contingere potest aliquot modis. Primus est, quo ei tale quid contingit ex interna aliqua ipsius obiecti conditione (vnde solet dici malus inuirtute) ex parte cuius repugnat honestati, id est, moderationi quam aliqua virtus secundum rectæ rationis præscriptum sibi vendicat: prout crapula moderationi temperantiæ repugnat per excessum; tenacitas moderationi liberalitatis, per defectum. Vbi nota semper quidem peccata esse specie diuersa, quæ diuersis speciei virtutibus per se repugnant; non tamẽ semper esse eadem specie, quæ repugnant eadem virtuti. Nã nec extremè opposita, vt peccatum auaritiæ, & peccatum profusionis bonorum, sunt eiusdem speciei, etiãsi intermedia liberalitas sit vna specie. Nec item ea quæ diuersissimo modo, etiãsi non opponantur extremè inter se, eidẽ virtuti aduersantur, adeo vt peccati vtriusque; natura moraliter expensa, qui pro cluius fuerit ad vnum illorum, non ideo pari facilitate, sit etiam ad alterum committendum. Sic detractio, & furtum quæ eidem virtuti iustitiæ per se repugnant: & peritium ac simonia, quæ eidem virtuti religionis per se opponuntur, diuersæ speciei esse censentur.

Secundus modus est, quo idem contingit ex conditione tantum externa: nempe ex sola prohibitione, qua speciali præcepto obiectum ipsum prohibetur: Exemplum datur de esu carnium in Quadragesima, qui non ex aliqua interna sua conditione, sed ex sola prohibitione facta ab Ecclesia, repugnat rectæ rationi. Atque ex hoc duplici genere conditionis, id quod moraliter malum est; distinguitur in illud quod dici solet prohibitum quia malum: id est, quod talis naturæ est, vt legislator sua lege debeat ipsum reprobare, nec vnquam possit approbare; vt odium Dei, mendacium, nonnullaque alia: & in illud quod dicitur malũ, quia prohibitum: id est, quod antequam prohiberetur nihil referebat ipsum agi vel non agi, vt antedictus esus carnium.

Aduerte verò obiter, legem dum prohibet aliquid quod est ex se indifferens, facere illud alicui virtuti repugnans ac

malum moraliter, sicut & dum præcipit aliquid eiusmodi, constituit illud in aliquo officio virtutis: contra quam proinde is peccat, qui transgreditur eiusmodi legem. Sic Ecclesia præcipiens Quadragesimale ieiunium, fecit temperantiæ actum & officium: & præcipiens auditionem Missæ in die festo, eam fecit actum religionis: & præcipiens solutionem decimarum fieri Clericis, illam fecit officium iustitiæ: & id eo talia præcepta transgrediens, peccat contra tales virtutes.

Tertius modus, quo antedictum potest contingere, est ex inordinata voluntatis conversione ad obiectum ipsum, id est, ex eo quod obiectum terminus factus humani in quæ voluntas exit, contra rectæ rationis præscriptum: vt in blasphemia; quam imperando, voluntas conuertitur quidem ad Deum, sed inordinatè: sicut & cum opat, aut imperat homicidium, inordinatè conuertitur ad proximum, & sic de aliis: quæ sicut constituuntur obiecta virtutum, quatenus termini sunt actuum voluntatis ordinatæ, seu sequentis in functione sua, rectæ rationis præscriptum: sic constituuntur obiecta vitiorum, quatenus termini sunt actuum voluntatis inordinatæ, id est, ex eantis in actum suum contra rectæ rationis præscriptum. Cumq; hæc ita sint, duæ regulæ statui possunt ad generaliter de peccatis iudicandū ex ipsorum obiectis.

3. Prior est. Actum humanum esse moraliter malum, primamque suam peccati speciem sortiri ex obiecto in quo terminatur contra rectam rationem. Hanc confirmant tam auctoritas Osee, quam ratio ante proposita. Sequitur autem ex ea, quod eū eiusdem obiecti diuersæ conditiones esse possint, secundum quas actus liberæ voluntatis exerceantur circa ipsam contra rectam rationem: sequitur inquam, interdum fieri, vt actus, qui eiusdem sunt speciei in genere nature, sint in genere moris, actus & peccata diuersæ speciei: vt actus carnalis cum soluta, & actus carnalis cum maritalitate: quorum ille est simplex fornicatio: & hic est adulterium.

Posterior regula est. Quod vnum peccatum in sua specie grauius sit quam alterum in sua, provenire ex obiecto ipsius. Hæc probatur: quia trahendo speciem ab obiecto, trahit & illa, per quæ siue secundum excessum, siue secundum defectum distinguitur in sua specie ab illis quæ eiusdem sunt generis. De qua re nonnulla Theologi scholasticj subtiliter disputant, ipsi relinquenda; additis aliis spectantibus ad vsum fori penitentialis nobis propositum.

4. Quorum 1 est non omnia peccata esse æqualia, sed alia aliis grauiora vt apertè colligitur ex factis literis Math. 5. vbi Christus constituit diuersos gradus peccatorum, & pœnarū eis debitaram; inquit: qui traicitur fratri suo, reus erit iudicio, & cætera quæ ibid. sequuntur. Item cap. 10. cum ait, Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum quam illi ciuitati. Nec est quod quis dicat, ex eo loco tantum haberi, quædam peccata esse grauioribus pœnis punienda quam alia. Namque iuxta mensuram peccatorum futurum in iudicio plagarum modum, patet per illud Apoc. 18. Quantum se glorificauit & in deliciis fuit, tantum dare illi tormentum & luctum. Accedit quod Dominus ipse Math. 12. verbum quod dictum fuerit contra Spiritum sanctum, 12. verbum quod dictum fuerit contra Filium hominis: & quod Ioann. 19. dicat Pilato: Qui me tradidit tibi, maius peccatum habet.

5. Secundum est: quando obiectum actus liberæ voluntatis conueniens non esse contingit: ex inordinata conuersione eiusdem voluntatis in obiectum ipsum; tunc ex D. Thomæ doctrina in quæst. 2. de malo art. 10. grauitatem peccati sic esse attendendam ex obiecto, vt tanto grauius peccatū aliquid censetur, quanto ordinationi amoris, in qua virtus consistit, magis aduersatur. Sic ergo quia ordinato amore debemus plus diligere Deum, quam proximi vitam in actu: & hanc, quam vitam in potentia: & hanc rursus, quam bona externa, inquit D. Thomas idololatriam, blasphemiam & cætera peccata in Deum, reputanda esse ex suo genere grauiissimi: & peccatum homicidij, quod tollit actualem hominis vitam peccatum esse grauius peccato luxuriæ, quod opponitur vitæ hominis in potentia, per inordinationem quam ponit in actu generationis humanæ: vltimum verò locū tenere peccata, per quæ proximus læditur in bonis externis: siue honorarijs, vt per infamationem & detractionem: siue pecuniarijs, vt per furtum & rapinam.

Cumque in singulis horum generum, varij sint gradus peccatorum, quæ à quibus superentur D. Thomas addit esse quoque ex mensura charitatis æstimandum: nimirum vt peccatum censetur tanto grauius, quanto virtutis bonum cui opponitur, debet ex charitate magis amari. Cum autem vnum idemque est bonum virtutis, cui diuersa peccata opponuntur: vt quando ipsa sunt actus extremorum vitiorum, in quorum medio virtus consistit: vnumque per excessum, & alterum per defectum tollit mediæ virtutis moderationem: tunc illud ex eis grauius est, quod virtuti ipsi mediæ magis repugnat: vt censetur illud, quod est actus vitij per defectum, quando virtus ipsa tanquam calcatur, instituta est ad hominem impellendum, velut liberalitas: & ita peccatum auaritiæ censetur grauius peccato prodigalitati. Quando autem virtus tanquam firmam instituitur ad retrahendum hominem: tunc actus vitij per excessum, censetur grauius: vt superbia quam animi deiectio: quia humilitas virtus mediæ, instituitur ad retrahendum hominem ab inani appetitione gloriæ.

Verumtamen sic accipienda sunt hæc, vt cætera debeant paria esse. Nam cum ex eod. D. Thomæ ibidem, grauitas in peccato attendenda sit non modo ex obiecto, sed etiam ex efficiente, id est, ex deprauatiore voluntate: atque ex circumstantiis quæ essent ali malitiæ ex obiecto deriuatæ, accidentalem addunt: fieri potest vt peccatum quod in sua specie ex obiecto est minus graue, quam alterum: sit magis graue ex deprauatiore voluntate ex circumstantiis. Sic enim peccatum homicidij grauius est quam blasphemia: quæ profertur voluntate non plene delibata: & furtum quo reip. æratum spoliatur, peccatum est maius homicidio, quo aliquis infime sortis homo occiditur.

Tertium est: cum virtus & peccatum ei oppositum versentur circa idem obiectum: atque vt grauitas peccati in sua specie, sic præstantia virtutis in sua sumatur proprie ex obiecto: peccatum illud in sua specie grauius dicitur D. Thomæ 1. 2. quæst. 73. art. 4. quod præstantiori virtuti repugnat. Id quod intelligendum est cæteris omnibus paribus: ac comparatione facta inter maxima peccata opposita his virtutibus, quarum vna alteri præstantior ponitur: vt verbigra inter iniustitiam qua euertitur respub. & intemperantiæ, qua peccatur contra naturam. Alioquin enim deceptio contingeret in tali comparatione: quia intemperantiæ qua peccatur contra naturam, peccatum est grauius quam furtum vnius & alterius auri: etiam si illa opponatur temperantiæ, & hoc iustitiæ, quæ virtus est præstantior. Similiter infidelitas malum est grauius quam odium proximi: etiam si hoc charitati, & illa infidelitæ, quæ minus præstantis est, opponatur quod quidem vsuuenit quoties bonum quod destruitur per peccatum virtuti inferiori contrarium, maioris est momenti eo quod destruitur per peccatum superiori virtuti oppositum; vt tota honestas castitatis, quæ destruitur per peccatum contra naturam, maioris momenti est, quam æqualitas in rebus externis cum proximo seruanda, quæ tollitur per furtum. Similiter inter gra in Deum fides, quam vnius hominis amor integer.

CAPVT II.

De circumstantiis in genere prout ex eis malitia in actum humanum deriuatur.

SVM MARI VM.

- 7. De nomine circumstantiæ, vt de translato sit ad hæc disciplinam.
  - 8. Accidentia humani actus, quædam sunt naturalia, & quædam moralia: hæcque non illa significantur nomine circumstantiarum.
  - 10. Quædam notanda pro iudicio de peccatis ex circumstantiis.
  - 11. Explicatio singulorum nominum quibus circumstantiæ indicantur solent.
  - 12. Moralit effectus circumstantiæ circa actum humanum.
  - 13. Circumstantia nonnunquam in finitum, nonnunquam in infinitum minus peccatum.
  - 14. Nonnunquam verò auget in infinitum, nonnunquam in finitum.
- Notat D. Thomas in 1. 2. quæst. 7. art. 1. vocatas esse circumstantias, appellatione ab eis quæ sunt in loco, translata ad actus humanos. Proprie enim ea circumstantiæ dicuntur, quæ rem in loco existentem extrinsecus attingunt, aut ei propinqua sunt. Itaque per quandam similitudinē Theologi circumstantias humanorum actuum vocant illa, quæ ad actus

ipso ita pertinent, ut essentiam ipsorum minime attingant. Cumque actus humani essentia consistat in hoc, quod ab hominis libera voluntate exercetur, circa aliquod obiectum; cetera quae ad eundem actum attinent ultra hominem ex libera voluntate agentem, & obiectum circa quod is agit, censentur illius circumstantia, accidentia.

8. Naturalia quidem, si nihil ad hoc conferant, ut is ipse actus reagis vel minus sit consentaneus recte rationi: aut contra, ab hac magis vel minus dissentaneus sit: sicut censentur nihil conferre illa, ex quibus bonitas vel malitia ipsius, nec augetur nec minuitur. Moralia verò, si ad ipsum conferant aliquid, ut censentur ea, ex quibus augetur vel minuitur bonitas vel malitia. Atque ita fieri dextra aut sinistra manu, ante vel post meridiem, dicuntur accidentia naturalia furti: quia malitiam ipsius neque augent neque minuunt. Fieri vero in loco sacro, vel in magna quantitate, dicuntur accidentia illius moralia, quia augent malitiam ipsius. Sola autem moralia, cum natura alia nihil faciant ad malitiam peccati, sunt circumstantia, de quibus nobis institutus est sermo. Quartum considerationem in primis necessarium esse in praxi fore penitentialem, aperte constat ex ca. Consideret De penit. dist. 5. & ex ca. Aut facta, in praed. dist. 1. & ex cap. Omnis virtuosus; lexus De penit. & remiss. & ex cap. Sicut dignum de homicidio: ac demum ex Conc. Trid. in sess. 14. ca. 5. & can. 7. In quo cap. expresse habetur, eas circumstantias in confessione explicandas esse, quae peccati speciem mutant: eo quod sine illis peccata ipsa, neque à Penitentibus integrè exponantur, nec iudicibus innotescant; neque ut fieri, ut hi de quantitate criminum rectè censeri possint, & poenam quae oportet pro eis imponere penitentibus. Quae de causa idem Concilium tanquam à ratione alienum meritò reprehendit, quod imprudenter aliqui dixerunt easdem circumstantias ab hominibus otiosius excogitatas esse.

9. Iam verò quot & quae sint circumstantiae D. Thomas explicat in tit. quæst. 7. art. 3. in quibus septem à Cicerone assignatas esse hoc versu comprehendat.

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

etque Aristotelem addidisse octavam, circa quid, quam Cicerone complexus sit sub quid, atque octonarium illum numerum sic colligi posse. Circumstantia dicitur ex eo, quod sit extra substantiam essentiamve actus humani: ita tamen, ut aliquo modo illum attingat. Attingit autem vel tanquam mensura, ut locus & tempus, in quibus homo actum ipsum humanum exercet: vnde oriuntur ubi, & quando: vel attingit tanquam modus quo homo agit, vnde sumitur quomodo: vel attingit tanquam ipsius causa, quae vel est efficiens principalis, & constituitur circumstantia quis; vel est efficiens instrumentalis, & constituitur circumstantia quibus auxilijs: vel causa finalis, & constituitur circumstantia cur: vel est causa materialis seu obiectum, & constituitur circumstantia circa quid: vel denique attingit tanquam effectus ipsius: vnde sumitur circumstantia quid. Sicque sunt octo circumstantiae, tres ex parte actus secundum se: quatuor ex parte causarum, & vna ex parte effectus eiusdem actus. Quod autem Palud. in 4. & D. Anton. 3. part. ille dist. 16. quæst. 3. & hic tit. 17. cap. 17. §. 4. addunt Quoties, Catechismus ad cit. D. Thomae locum reiecit ex eo, quod numerus, non vnus sed plurius simul actuum sit accidens: & circumstantiarum nomine significentur accidentia quae in vnum eodemque actum cadere possunt. Quanquam meritò addi potuit, habita ratione eorum quae ad integritatem confessionis spectant: quia penitens non minus tenetur de secundo peccato confiteri, quam de primo eiusdem speciei; nec minus de centesimo quam de quocumque alio.

Prænotanda in iudicio de peccatis ex circumstantiis.

SECTIO I.

10. IN praxi autem, iudicantem de peccatis ex circumstantiis, iuuabit sequentia prænotasse.

Primum est: circumstantias dari, non tantum consensus exterioris seu actus à voluntate imperati; sed etiam interioris consensus efficacis (*propositum peccandi vocant*) in quem malitia actus externi: tanquam obiecti ipsius, rota deriuatur: sicque fit, ut quod in Conc. Trid. loco cit. habetur: dari inquam circumstantias mutantis peccati speciem, vtrique; illi consensusi similiter conueniat. De interiori vero consensu in efficaci, qui dicitur simplex complacencia, non est eadè ratio: quia

cum is consummetur in voluntate absque ordine ad actum externum, non ex hoc, sed ex propria repugnantia, quam habet cum aliqua virtute, malitiam peccati; speciem accipit: ut simplex complacencia in cogitatione turpi, ex repugnantia cum castitate.

Secundum est: non omnes memoratas circumstantias intuenti in quouis singulari actu humano: potest enim talis aliquis actus non habere finem externum, significatum per circumstantiam Cur; ut patet ex amore quo Deus propter se ipsum solum amat, & ex acta temperantia, quem quis id eo solum exercet, quod amet vitam temperatam.

Tertium est: circumstantias dici accidentia humanorum actuum, non quod his inhæreant: quia nulli earum id contingit: nisi circumstantia, Quomodo, propterea quod res & modus rei, vnum idemque sunt: sed quod extrinsecus, illis quasi adiacendo, tribuant quoddam accidentale esse morale: id est, esse rationi consentaneum; ex quo consurgit accidentalitas aliqua bonitas vel malitia, iuxta antedicta.

Quartum est: circumstantiam Quis, significare personam agentem: non quidem ipsam secundum se, quoniam ea ratione ad actum humanum intrinsecus requiritur: sed secundum ipsius qualitatem seu accidentalem quandam conditionem statumve, aliquid conferentem ad actus bonitatem vel malitiam moralem: quales conditiones sunt: Clericum esse vel laicum: religiosum vel secularem: magistratum priuatum, & alia, quae fuerint similiter qualitates hominis ex deliberata voluntate agentis, augentes vel minuents bonitatem vel malitiam actus quem ipse liberè exercet. Circumstantiam verò Quid significare eff: actum qui consequitur perpetrationem peccati: nimirum nocuentum, quod peccatum adfert, sine in bonis honestis per culpam maculam, ac vitæ turpitudinè, aut studiorum iacturam, aliudve simile: siue in bonis delectabilibus per plagas, mortem, ac alia corporis & vitæ incommoda: siue de malis in bonis vitibus, tū honorariis per dedecus & infamiam: tum pecuniariis per amissionem bonorum mobiliū, euersionem ædificiorum, damnum in mercimonio, vel officio, & aliud huiusmodi.

Circumstantiam verò Vbi, denotare locum, non quidem ipsum secundum se, sed secundum quandam suam qualitatem, conferentem aliquid ad bonitatem vel malitiam morale actus humani: ut ipsum esse sacrum, vel prophanicum: publicum vel priuatum. Præterea circumstantiam Quando, denotare tempus, non ipsum secundum se, sed secundum quandam qualitatem præcedenti similem: nempe ipsum esse sacrum vel publicum: item circumstantiam Cur, significare finem externum qualis est cum quis bonum aliquod vult proxime propter ipsum bonitatem, & remote propter aliud: id est, vult referendo ipsum ad aliud. Exemplum est cum quis alteri quod suū est reddere vult, proxime quia id honestum est; & vltius vult idem, propter Deum: in quo casu actus volendi duplicè habet bonitatem, vnam primariam ex obiecto suo; nempe bonitatem actus iustitiæ: & alteram secundariam ex fine externo, nempe bonitatem actus charitatis.

Porto circumstantiam Quibus auxilijs, significare externa adiumenta, quibus tanquam instrumentis actio perfecta est: ratione quorum, eiusdem actionis bonitas vel malitia augetur vel minuitur: sicut tentatam esse alicuius puellæ pudicitiam malis & verberibus, grauius malum est, quam esse tentatam blanditijs, & muneribus. Deinde cum ex Nauar. ad prim. cap. Consideret De penit. dist. 5. num. 5. circumstantia hæc sit eadè cum illa quam aliqui vocauerunt Per quos, significare etiam personas eas, quas quis dum peccat facit peccare; ita ut sit peccati illarum particeps. In quarum personarum numero poni possunt illi, qui adhibiti sunt mediatores ad malum perpetrandum, & illi cum quibus, pro quibus, aut contra quos perpetratum est, ex D. Anton. loco supra citato.

Ad hæc circumstantiam Quomodo, sic accipiendam esse, ut complectatur omnes illos humani actus modos, qui bonitatem vel malitiam ipsius augent vel minuunt: quales sunt ij quos ex eo accipit, quod agens agat vehementius vel remissius: aut cum maiore vel minore scientia, vel ex liberalitate: aut ex infirmitate, vel ex pura malitia: aut demum ex ignorantia, vel ex plena deliberatione. Denique circumstantiam Circa quid significare obiectum, circa quod actus humanus exercetur; est; vel aliqua persona patiens, ut in homicidio, adul-

terto, & nonnullis aliis, vel res aliqua, vt bonum honorariū in detractōne: bonum pecuniarum in furto: sic de multis aliis. Atque persona aliqua, non quidem secundum se sed secundum aliquam suam qualitatem, qua augetur vel minuitur bonitas, aut malitia actus humani: cuiusmodi sunt personæ dignitas, conditio, seu status: grauius enim cæteris paribus peccat, qui Sacerdotem, quam qui laicum: & qui magistratum, quam qui priuatum hominem vulnerat. Res item aliqua: non quidem secundum se nec secundum conditionē aliquam ipsius necessariam ad constitutionem obiecti actus de quo agitur (sicut ipsam rem esse alienam conditio est ei necessaria ad constituendum obiectum furti), sed secundum quantitatem, id est, secundum quod ipsa est maiore vel minore quantitate: aut secundum qualitatem non spectantem ad talis obiecti rationem: qualis conditio est, rem ipsam pretiosiorē esse, aut viliorē: aliudve huiusmodi ex quo bonitas, aliqua, vel malitia in humanam actum detinetur.

12. Quintum quod animaduertere oportet est: cum quæuis circumstantia, quatenus circumstantia est, debeat actui humano tribuere aliquam bonitatem vel malitiam: cui libet earum conuenire, vt actum ex se alioqui indifferenter reddat bonum, vel malum moraliter: cumque repugnantia nequeat eidem simul inesse, nunquam circumstantia nō tribuere actui vt bonus sit, quin prius spoliēt eum malitia cōtraria, si quam habeat: neque vt malus sit, quin contraria bonitate priuēt: alioqui enim oporteret eum dem actum simul esse moraliter bonum, & malum, laude & vituperio, præmio & supplicio dignum: quæ inter se pugnant.

Sextum est: interdum contingere vt accidens quod est pluribus actibus humanis commune, comparatione vnus eorum habeat rationem circumstantiæ, non item comparatione aliius; exempli gratia, primum, manē, quod esse potest accidens tum homicidij tunc commissi: tum actus intēperantię, quo tunc aliquis ingurgitando se cibo, ieiuniū indictum ab Ecclesia violat: comparatione prioris actus non habeat rationem circumstantię, quia nec auget nec minuit ipsius malitiam: comparatione posterioris verō habet; quia eius malitiam auget.

Septimum est, circumstantiam ignoratam inuincibiliter; & quæ nullo modo præuisa est, aut præuideri potuit; quia in voluntatem liberam non cadit, habendam esse pro non moralit, tanquam nihil conferentem ad bonitatem, vel malitiam moralem.

13. Postremum est: circumstantias minuentes peccatum nonnunquam minuere tantum in finitum: ita scilicet vt id quod mortale est de se, perseueret tale: velut furtum 100. aureorum ex eo quod commissum sit ab inope, minus quidē est ex circumstantia agētis, quam si commissum esset ab opulento; sed non ideo definit esse mortale. Nonnunquam verō minuere in infinitum: cum scilicet id quod esset alioqui peccatum mortale, faciunt peccatum esse tantum veniale, aut etiam actum virtutis, vel saltem nullum peccatum. Quo modo furtū, quod est ex suo genere peccatum mortale: ex circumstantia obiecti, nempe ex paritate rei, quæ surripitur, peccatum est tantum veniale. Item quodcumque aliud ex suo genere mortale, sit veniale, ex circumstantia modi, quo exercetur sine pleno rationis iudicio iuxta antedicta lib. ii. num. 44. Itemque occisio hominis, quæ alias esset peccatum mortale, actio est virtutis iustitię, ex debitis circumstantiis personę tam agentis, quam patientis, & finis extrinseculariumque circumstantiarum: vt ea qua per sententiam Iudicis, reus tali pœna dignus, legitime occiditur. Ac demum vsurpationem rerum alienarum in extrema necessitate, & occisio hominis, ad vitę proprię defensionem cum immoderatione inculpatę tutelę: & cætera eiusmodi in quibus vrgens necessitas, vel alia legitima causa excusat, nullum peccatum sunt.

14. Similiter circumstantias nonnunquam augere malitiam tantum in finitum, id est, solummodo venialiter: vt festinatio superadita præpostere sumptioni cibi, tanquam circumstantia modi, malitiam ipsius auget venialiter. Nonnunquam verō augere in infinitum, seu mortaliter: quod fieri potest, tū iuxta eandem speciem, vt accidit in furto mille aureorum, cui quantitas (quæ circumstantia est obiecti) supra malitiam furti quam ipsum haberet in minori quantitate commissum, addit malitiam mortalem eiusdem speciei, nempe speciei furti: tū

mutando speciem, id est, primæ, essentialique malitię ipsius addendo accidentalem alterius speciei: vt viuunt homicidio, quod committitur in loco sacro. Illi enim ad malitiam suam essentialē circumstantia loci sacri addit malitiam facriligij, quod est peccatum specie diuersum à peccato homicidij. Sunt autem aliquot regulę, per quas cognoscitur quando ex circumstantiis augetur, vel minuitur peccatum, siue mutando, siue non mutando speciem: quas, antequam ad ea veniamus, quæ singularum circumstantiarum sunt propria, proponere oportet.

CAPVT III.

De generalibus regulis cognoscendi, quatenus peccatorum malitia ex circumstantiis augetur, vel minuitur.

SVM MARI VM.

15. Circumstantia ex qua augetur vel minuitur liberum, augetur vel minuitur quoque peccatum.
16. Circumstantia dissentanea rectorationi, actui cui accedit, tribuit primam malitiam, aut eam auget.
17. Quando circumstantia mutando speciem, & quando intra eandem speciem auget peccatum.
18. Ratio distinguendi inter circumstantiam mutantem & non mutantem speciem.
19. Ratio quæ ex circumstantia minuitur peccatum.
20. Actus ex aliqua constantia malus nulla superadditione aliarum circumstantiarum, potest censerī bonus.

Prima regula est, Circumstantiam, ex qua augetur liberum in actu peccandi, auget eam, peccandi malitiam. Hęc probatur: quia in actu malo ratio peccati sic sequitur rationem liberi, vt illa sublatā, hęc quoque tollatur. Quæst. i. cap. i. illa que auget, hęc consequenter augetur; & diminutā, diminuitur. Augetur autem liberum in actu peccandi, per circumstantiam modi, proueniens ex eo, quod actus ipse exerceatur cum maiore voluntatis propositione, & libertate: aut cum pleniori iudicio, & aduertentiā rationis iuxta doctrinam traditam in præcedenti lib. i. fere per totum.

Secunda est. Omnem circumstantiam rectorationi dissentaneam: conferre humano actui vel primam malitiam, vel illius augmentum. Hęc patet: quia nullam alioqui conferret, quod est cōtra rationem circumstantiæ, ex antedictis. Pro huius autem plena intelligentia quædam sunt notanda. Primum est, triplicem distingui posse actus humani bonitatem, vnam moralem, alteram naturalem, & tertiam supernaturalem. Atque vt naturalis in eo consistit, quod actus ipse sit ab homine secundum facultatem ipsius naturalem, perinde scilicet ac frigescitio est ab aqua secundum suam naturalem figuratam: que super naturalis in eo, quod sit secundum habitum gratiæ & charitatis, sufficienter ad merendum apud Deum: sic etiam moralem bonitatem in eo consistere, quod sit secundum rectam rationem directricem morum, seu actionum liberarum hominis.

Secundum est, vnum eumdemque actum humanum habere posse varias repugnantias cum recta ratione: illa que contrahere ex iis ad quæ tendit ac se extendit tanquam ad terminos suos, siue primarios: qualia sunt ea quæ constitunt eiusdem actus obiectum: siue secundarios, quales sunt circumstantiæ. Tam enim hęc, quam illa per actum ipsum humanum volita, communicant eidem, illam quam continent repugnantiam cum recta ratione, suamve moralem malitiam: iuxta illud Osę 9. Facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt.

Tertium est: cum bonum sit ex integra causa & malum ex singulis defectibus ex D. Dionysio in cap. 4. De diuinis nominibus vnam solam circumstantiam prauam, seu alienam à recta ratione, etiam si reliquæ sint bonæ vel non malæ, facere actum malum: & quo plures fuerint eiusmodi, eo grauiorem esse malitiam.

Quartum est: sicut iuxta præcedentem regulam, malitia actus humani augetur per intentionem illius ex intentione liberi: sic iuxta hanc augetur per extensionem illius; proueniens ex eo, quod idem actus extendatur ad plura, quæ sunt aliena

aliena à recta ratione; vñ se in eo malitia additur malitia: nēpe malitia, quam ex obiecto suo contrahit, superadduntur malitiæ, quas idem accipit ex suis circumstantiis. Quod quidem augmentum, vñ iam ante attingimus, potest dupliciter fieri: vno modo, intra eandem speciem; altero modo, mutando speciem: quod quando contingat necessarium est Confessario scire. Ad illud autem docendum statuitur sequens regula, quam D. Thomas attingit in 1. 2. quæst. 18. art. 11. & q. 72. art. 9. & quæst. 2. de malo art. 6. & 7.

17. Tertia igitur regula est. Circumstantiam quæ secundum se considerata, peculiarem aliquam, præter eam quæ obiecti est, repugnantiam habet cum recta ratione; augere malitiam in eodem actu, mutando peccati speciem: eam verò quæ secundum se considerata, non habet talem repugnantiam; sed solum supposita conditione obiecti, per quam ipsum pugnat cum recta ratione, malitiam augere intra eandem peccati speciem. Ratio huius est, quia sicut actus humani malitia absolute estimatur ex obiectorum repugnantia cū recta ratione: ex quibus in eundem malitia ipsa derivatur: ita & augmentum eiusdem malitiæ estimandum est ex simili repugnantia circumstantiarum, ex quibus ipsum provenit: nēpe si talis repugnantia circumstantiæ, fuerit diuersa ab alia priori; augeatur actus humani malitia mutando speciem: si vero diuersa non fuerit, augeatur intra eandem speciem.

18. Quod ut plenus intelligatur notandum est circumstantias peccati esse in duplici differentia. Nam alitæ sunt, quæ nullam quidem in se, absoluteque consideratæ, repugnantiam habent; cum recta ratione ex suppositione tamen alicuius conditionis obiecti habent aliquam: cuiusmodi est hæc furci circumstantia; rem quæ surripitur maioris pretii esse, quam aliam aliquam.

Tale quid enim absolute quidem, nullum in se includit convenientiæ vel repugnantia ordinem ad rectam rationem: ex suppositione tamen conditionis eiusdem rei: pura quod sit aliena (per quam est furci obiectum pugnant cum recta ratione) ipsius habet repugnantiam, per quam sic augeatur furci malitia, vt grauius peccatum sit furari rem maioris, quam minoris pretii. Ac quæ huius generis sunt circumstantiæ, dicuntur augere peccatum intra eandem speciem. Alitæ vero circumstantiæ sunt, quæ absolute consideratæ continent in se repugnantiam cum recta ratione: talesque augent peccatum mutando speciem: quia nimirum eidem addunt repugnantiam ordinem, alium ab eo in quo consistit primaria ipsius malitia.

Quod quando contingat ex duplici signo cognoscitur. Alterum est, si actus humanus repugnet cum aliquo præcepto, cum quo sublata eâ circumstantia non pugnet: prout furtum rei factæ, præterquam quod pugnat cum præcepto Non furtum facies; pugnat etiam cum præcepto de iracundiis cum reuerentia rebus Deo sacratis. Cuius signi fundamentum est; quod cum ratio rectitudinem accipiat ex præceptis: scilicet quæ pugnant cum præcepto, pugnant etiam cum recta ratione: & quæ pugnant cū nouo ac diuerso præcepto, habent nouum ac diuersum proportionem repugnantia ordinem ad rectam rationem. Alterum signum est: si actus ob circumstantiam, peculiariter repugnet alicui speciali virtuti: prout furtum factum ad tenendam puella pudicitiam, præterquæ quod ex obiecto repugnat iustitiæ, repugnat quoque castitati ex circumstantia finis. Cuius item signi fundamentum est, quod sicut virtutes sunt inter se diuersæ rationis, ita & malitiæ actuum humanorum (quas hi habent repugnando illis) diuersæ sunt rationis: ita vt circumstantia ex qua peccatum acquirit repugnantiam cum noua virtute, mutet illius speciem, id est, nouæ speciei malitiam ei communicet.

19. Quarta regula est. Circumstantiam minuentem liberum in actu peccandi, minuere quoque peccatum. Huius eadem est, quæ primæ antecedentis ratio. Cæterum circumstantia minuens liberum in actu peccandi, est circumstantia modi, consistentis in eo, quod actus ipse cum minore voluntatis conatu & libertate, aut cum minore iudicio & aduertentiâ rationis exercetur.

Quinta regula est. Omnis circumstantiæ absentiam minuere peccatum, cuius præsentia illud augeat. Hæc intelligitur de diminutione secundum extensionem: sicut proximè præcedens de diminutione secundum intensiōem. Ex eoque manifesta est, quod quoties aliquid ex alicuius possessione

crefcit, ex eiusdem amotione minuitur. Aduerte autem istiusmodi diminutionem peccati cum preuenit ex absentia circumstantiarum, quas ante diximus augere peccatum mutando speciem: non fieri, quasi tollatur alicui gradus malitiæ, quam actus peccati habet ex obiecto suo: sed hoc tantum nomine, quod eidem malitiæ non sit superaddita alia, quam actus ipse contraxisset ex præsentia circumstantiæ absentis: ita vt idem sit tali modo minuere peccatum, atque non augere illud.

20. Postrema regula est. Actum humanum nullam posse recipere veram bonitatem ex suis circumstantiis rectæ rationi consentaneis, si vel ex obiecto, vel ex aliqua alia circumstantia malus sit. Confirmatur hæc, per illud D. Dion. in cap. 4. De diuis nominibus. Quod bonum sit ex integra causa. Inde enim consequens est tunc actum humanum veram bonitatem habere, vel non habere; cum habet vel non habet integram causam bonitatis. Deinde is actus bonus est moraliter, qui exercetur prout secundum rectam rationem debet hic & nunc exerceri. Hoc autem non accidit actui habenti aliquam malitiam vel ex obiecto, vel ex aliqua circumstantia. Quare non potest habere veram bonitatem, quantumcumque aliis bonis circumstantiis vestiatur. Potest tamen accipere illam saltem malitiæ diminutionem improprietate, quæ peccati dicitur diminui per id, quo impeditur ne augeatur: vt censetur impediri per bonas circumstantias, quibus malæ excluduntur. Ad cuius rei confirmationem faciunt cap. Primum est, & cap. Mihi autem 22. quæst. 2. Atque ex dictis satis intelligitur eum qui de grauitate peccatorum tum secundum se, & absolute tum comparatiuè, seu quod, quo grauius sit, iudicare velit: non modo considerandum esse obiectum, sed etiam circumstantias omnes: quandoquidem illud, quod ex obiecto leuius est, potest ex superadditis circumstantiis grauius alio; atque a deo in se grauius esse.

CAPVT IV.

De circumstantia Quis, seu principalis agentis.

SUMMARIUM.

- 21 Duo casus in quibus peccatum mutando speciem, mortaliter aggrauatur ex circumstantia persona agentis.
- 22 Definitio scandali cum diuisione eiusdem in actiuum & passiuum.
- 23 Quando scandalum dicitur pure actiuum, quando pure passiuum, & quomodo mixtum.
- 24 Scandalum actiuum peccatum est mortale nisi inaduerentia aut leuitas materia excuset.
- 25 Quando scandalum quod per accidens tantummodo actiuum est, peccatum sit mortale.
- 26 Ad tale peccatum non sufficit actionem esse de se scandalosam, nisi y coram quibus exercetur, occasionem accipiam ruendi.
- 27 Quando scandalum actiuum per se peccatum sit mortale.
- 28 Persona agentis dignitas aggrauat peccatum intra eandem speciem.
- 29 Aggrauatio peccati per scientiam, conscientiam vel aetatem agentis.
- 30 Quod ea sit intra eandem speciem.
- 31 Ex sanctitate agentis aggrauari peccatum, quomodo debeat accipi.
- 32 Ex auctoritate peccantis aggrauari peccatum.

Quatenus ex circumstantiis in actum humanum malitia deriuetur, præcedentes regulæ in genere edocent: sed quia non derivatur similiter ex omnibus; adhuc de vnaquaque illarum sigillatim tradendum est, quatenus talem malitiam in actum humanum effundat. Ac de prima, quæ est principalis agentis, docendum est primò, quando aggrauet intra eandem speciem.

PRIOR PARS CAPITIS.

In qua docetur, quando circumstantia, Quis, aggrauet peccatum mutando speciem.

Inter casus in quibus contingit istiusmodi aggrauatio peccati, duo precipue obseruandi sunt, in quibus solis ea fit in infinitum, seu agendo peccatum noua specie peccati mortalis.

21. Alter est, cum personæ aliquid necessarîo incumbit ratione conditionis sui status: vt cum quis ob votum, vel officium suum ad aliquid speciali præcepto adstringitur sub pena peccati mortalis; sicut adstringuntur Religiosi ad seruandam castitatem, pauperatē, & obedientiam quam voverunt: ita vt in illis peccata luxuriæ, auaritiæ, & inobedienciæ ex circumstantia personæ agentis, aggrauentur noua specie peccati mortalis; nempe sacrilegij. Alter casus est, quando persona agens dat scandalum in casu in quo scandalizare est peccatum mortale.

22. Vt autem intelligatur quando talis casus occurrat, prænotandum est, quod ex D. Hieron. ad cap. 15. D. Matth. habet D. Thomas 2. 2. quæst. 43. art. 1. Scandalum definitur dictum vel factum vel ommissum præbens alicui occasionem ruinæ spiritualis seu lapsus in peccatum. A que talem occasionem esse posse, vel datam vel acceptam: ac datam esse, quando quis aliquid dicit vel facit quod malum est, vel speciem mali habet: acceptam verò dici, cum aliquis de dicto vel facto alterius scandalizatur. Iuxta quam dupl. cem occasionem duplex distinguitur scandalum; vnum actiuum, & alterum passiuum. Quorum illud est, cum alicuius dictum vel factum, alteri est de se causa peccandi: vt contingit quando quis dicit deo vel faciendo, intendit inducere alium ad peccandum: aut etiam si non intendat, dictum tamē vel factum ipsius tale est de se, vt inductiuum sit ad peccandum: vt censetur praua colloquia, de quibus habetur illud à D. Paulo citatum in priori ad Corinth. cap. 15. Corrupti sunt bonos mores colloquia praua. Hoc verò est; cum alicuius dictum vel factum, alteri est per accidens causa peccandi: vt accidit cum præter intentionem operantis, ac conditionem operis, aliquis malè in se dispositus, ex alterius dicto vel facto inducitur ad peccandum: vt cum quis alterius rectè facta vel dicta videns vel audiens, tangitur inuidia.

23. In quo casu, scandalum est purè passiuum: sicut est purè actiuum, cum quis dicto vel facto inducit alium ad peccandum, qui non consentit: & est scandalum mixtum ex vtroque, cum ad inductionem vnus, alter peccat. Atque purè actiuum, est scandalizanti peccatum, oppositum correptioni fraternelæ, qua proximus à peccando retrahitur. Passiuum autem est peccatum scandalizati: siquidem nihil est aliud quam id ipsum peccatum in quod quis ruit, accepta occasione ex alterius dicto vel facto. Vnde scandalum quidem actiuum, peccatum est speciale: vt pote contrarium speciali virtuti, nempe charitati, iuxta illud ad Rom. 14. Si propter cibum frater tuus contristetur, iam non secundum charitatem ambulat: non autem scandalum passiuum, quod non importat specialem deformitatem speciali virtuti oppositam: sed per omnia peccata vagatur: aur potius est quodcumque peccatum, quatenus ex scandalo actiuo ortum ducit. Denique mixtum scandalum, est peccatum tam scandalizati quam scandalizantis. Cui autem hæc ita sint: querere quando occurrat casus in quo scandalizare sit peccatum mortale, idem est ac querere quando scandalum actiuum, sit peccatum mortale.

24. De qua questione tenendum est ipsum esse peccatum mortale ex suo genere, prout patet ex Diui Matt. cap. 5. vers. 29 & 30. & cap. 18. vers. 6. & aliquot sequentibus; ex Epist. ad Rom. cap. 14. sub finem; ex priori ad Corinth. cap. 8. item sub finē, & ex eo quod ipsum genere suo sit charitati contrarium. Ex leuitate verò materiæ vel ex inaduerentia quæ reddat consensum voluntatis semiplenum & imperfectum, fieri veniale: quod quando contingat ex parte quidem dicentis in aduerentia intelligendum est ex præced. lib. 11. c. 4. notab. 3. cap. 5. in explicacione 3. regulæ. Ex parte verò leuitatis materiæ intelligitur ex doctrina quam D. Thomas habet in sequenti art. 4. quamque Angelus & Syluester relliquique Summularij communiter sequuntur in verbo Circumstantia. Ea est autem, quod cum scandalum actiuum duplex sit, vnum per se & alterum per accidens; cum fuerit per accidens (vt censetur quando est absque intentione inducendi alterum ad peccandum) tunc peccatum esse tantum veniale cum quis leuit, aliqua indiscretione committit actum venialis peccati; vel actum qui non est quidem de se peccatum, habet tamē aliquam mali speciem.

25. Tunc verò esse peccatum mortale, cum quis committit actum peccati mortalis, aut contemnit salutem proximi: vt censetur si pro ea seruanda non omittat animo suo ob-

obsequi in agendo quod habet in voluntate. Exemplum est, mulier quæ credens vel aduertens certam aliquam personam (secus sitantum generaliter, & indefinivè aliquam personam, ex Nauarr. in Enchiridio cap. 14. num. 31. vers. Dixi sexto, & paulo inferius lit. D. vers. 7) ipsa aspecta habituram animum peccandi: illicitamve concupiscentiam, illa sine rationabili causa, qualis esset necessitas eundi ad Missam, aut conuersandi cum vicinis & affinis, ne inurbana habeatur ex eod. Nauarr. in præced. num. 30. indifferenter se aspiciendam offert: non quidem vitium in talem concupiscentiam inducat, quod peius esset, & per se peccatum, etiam si alterius scandalum non sequeretur: sed vt satisfaciat suæ voluntati discurrendi per vias, manendi in ostio vel fenestra domus, vt sua pulchritudo laudetur, aut ob aliquam aliam vanitatem. Similiter vir qui habet nimiam familiaritatem cum aliqua persona suspecta, vnde existimat homines scandalizari, iudicando & loquendo nefaria de ipsis: neque de eo curans perseuerat in tali familiaritate, nulla necessitate cõpulsus: sed solum quia ita placet. Tam enim hic quam illa peccat mortaliter, vt Nauarr. expressit in cit. num. 30 & 31. post D. Anton. in 2. par. titulo 7. cap. 4. §. 4. non procul a fine. Vbi id confirmat per verba Domini Matth. 18. Vt hominili per quem scandalum venit. Nam, inquit ipse, particula, vt, importat damnationem æternam: & verbum, venit, absolute indicat opus, quo alteri datur occasio peccandi.

Idem quoque haberi ex verbis illis Apostoli in cap. 8. prioris ad Corinth. Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum, ne fratrem meum scandalizem: indicatur in cap. 2. De noui operis nuntiatione: vbi de hac re præclarus habetur textus. Ratione etiam idem confirmatur: quia si talis mulier aut vir, sciret fore quod quis aliqua sua pia monitione impediretur perpetrare flagitium, peccaret mortaliter; salutem proximi in ea re negligens. Quare pariter peccabit sciens impediendum esse, siue non transeundo ante ipsum, & transeatur siue abstinendo ab alicuius nimia familiaritate, nec abstinere, similiter peccat: quandoquidem similiter negligit salutem proximi.

Verumtamen ex Nauarr. ad cap. Consideret, De penit. distin. quinta §. Animaduertere num. 9. ad constituendum aliquod dictum vel factum in vera scandali specie non sufficit illud esse actionem ex se malam, & quæ suapte natura occasionem ruendi præbet aliis. qualis est sermo vel gestus impudicus, nisi qualitas illorum, coram quibus exercetur, reddat verosimile viri prudentis arbitrio, quod ruendi occasionem dederit. Itaque si quis periret flagitium coram his qui similiter parati sunt ad perpetrandum: ita vt verosimile non sit quod id fuerit illis noua ruendi occasio; tale factum non constitueret in vera specie scandali. Hinc ex eod. Nauarr. in cit. num. 31. lit. D. vers. 7. supradictæ mulieris peccatum non videtur fore plusquam veniale, si is quem nouit suo conspectu turpiter exardescere, nouerit quoque talem esse qui non solum ex infirmitate, sed etiam ex malitia obnoxius sit tali passioni; captans occasionem excitandi ac fouendi in se illam, de que tali admittenda, vnde cumque veniat, perinde sollicitus sic ac usurarius de danda ad vsuram pecunia, à quo cumque petatur.

Iam cum scandalum facit actiuum per se: vt esse censetur coniunctum cum intentione siue directa, siue indirecta (qualis est negligenti desistere ab eo, ex quo proximum scandalizandi præuidet) inducendi alium ad peccatum, tunc peccatum est mortale: cum quis intendit per actum aliquem, inducere alium ad peccandum mortaliter: quia in eo inest voluntas inferendi graue damnum proximo. Tunc verò peccatum est veniale, cum quis intendit per aliquem actum inducere alium ad peccandum venialiter. Ratio est: quia si tale quid per se committere, non est peccatum plusquam veniale, sanè nec erit ad illud inducere: nisi foris & per accidens: vt cum inductio illa orietur ex graui odio, vt fieret cum graui iniuria. Nam etsi tunc non esset mortale ratione scandali præcisè: posset tamē esse ratione alterius malitiæ adiunctæ: nempe odij, vel iniuritiæ. Aut nisi tale veniale esset de quo non corrigere proximum, sit peccatum mortale (qualia esse possunt quedam peccata errata quibus pueri disponunt ad magnam morum deprauationem) quia tunc vt non corrigere, sic à fortiori mortale esset ad tale quid inducere.

POSTERIOR PARS CAPITIS.

In qua docetur quando circumstantia Quis, aggravat peccatum intra eandem speciem.

28. Peccatum intra eandem speciem aggravatur ex circumstantia. Quis, seu principalis agentis: ob dignitatem personae, iuxta cap. Homo Christianus dist. 40. & cap. Nulli 25. quæst. 1. & cap. 2. De translatione Episcopi sub finem. Confirmaturque ratione: quia quod persona dignior est, seu magis aucta divinis beneficiis, eò reddita est obligator ad obsequendum voluntati Dei, & ad parendum ipsius præceptis: ita ut contraveniendo, magis peccet: propter maiorem ingratitudinem. Id quod nobis sacre Scripture inculcant cum docent iustitiam nostram debere abundare plusquam Scribarum, & Phariseorum, Matth. 23. & cui multum datum est multum repetendum esse ab eo. Luc. 12. Deinde quod à Deo aucti dignitate Christiana, magis sumus obnoxij diuinæ vltioni, non audientes Christum nobis loquentem: quam Iudæi, non audientes loquentem Moysen ad Hebr. cap. 10. vers. 28. & 29. & cap. 12. vers. 15. Triasunt autem in quibus censuræ dignitas consistere: primum est, scientia, quæ comprehenditur tum conscientia, vt pote que nihil aliud est, quam scientiæ seu cognitionis quam quis habet, applicatio ad suam actionem; tum etiam ætas, quia vis ætate, scientiæ quoque alterum superare supponitur: secundum est morum sanctitas, seu virtus; & tertium potestas, quæ comprehenduntur status, honor, & diuitiæ.

29. Atque scientiam peccantis aggravare ipsius peccatum: hoc nimirum nomine, quod tollat ignorantiam, quæ, nisi affectata fuerit: ab illo excusaret, ex toto, aut saltè ex parte: in præcedenti lib. 11. cap. 2. Paterque ex cap. Excellentissimus 11. quæst. 3. & ex verbis Domini Luc. 11. Ille seruus qui cognouit voluntatem Domini, & non præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius vapulabit multis &c. Item ex illis D. Petri in 2. Epist. sub finem 2. capituli. Melius erat illis non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem rectorum conuertit ab eis, quod illis traditum est sancto mandatum.]

Conscientiam simili et agentis, siue erroneam siue dubiam, sicut & veram certamve, aggravare peccatum ipsius: patet per illud D. Pauli ad Rom. 14. Omne quod non est ex fide peccatum est. Cuius sensus in cap. Omne §. Illud verò 28. quæst. 1. traditur esse: omne quod contra conscientiam fit, edificare ad gehennam: seu iuxta cap. vltimum De præscript. peccatum esse mortale. Intellige autem, non quod semper peccatum sit mortale contra conscientiam agere; sed quod etiam si aliquid alias sit tantummodo veniale, aut etiam nullum peccatum; tamen quatenus conscientia dicitur illud esse mortale, ipsum tale efficiatur; iuxta habita in præced. lib. 13. nu. 70. Ique non tantum conscientia existente verà, sed etiam existente erronea, vt glossa citati cap. Omnes, ad verbum Conscientiam, annotat ex cap. Per tuas 2. De simonia. Itemque existente dubia, prout D. Thomas Quodlibeto 8. art. 13. confirmat ex verbis Ecclesiastici tertio. Qui amat periculum peribit in illo. Cuius sententiam in ea re ab omnibus receptam esse ait Nauar. ad princip. cap. Consideret De pœnitent. dist. 5. num. 54.

Et ætatem quoque agentis aggravare posse peccatum ipsius, indicant verba Beati in cap. 65. Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit. Et confirmatur ex eo, quod ætas grandior, etiam si non tollat ignorantiam excusantem à peccato, eam tamen minus iustitiam, minusque excusabilem reddat.

30. Iam istiusmodi aggravationem, esse intra eandem speciem, patet: quia peccatum procedere ex ignorantia vel ex scientia, non mutat illius speciem vt Caiet. 12. quæst. 76. art. 4. rectè deducit ex eo, quod D. Paulus in cap. 1. prioris ad Timoth. peccauerit ex ignorantia: & nihilominus fateatur se peccasse peccatis eiusdem speciei, cum illis quibus peccasset scilicet: vt pote dicens quod blasphemus fuerit, persecutor, & contumeliosus. Deinde nec circumstantiam conscientiæ, mutare peccati speciem Nauar. ad cit. princip. cap. Consideret. num. 73. & sequen. confirmat posito hoc fundamento: quod ea tantum circumstantia, quæ speciali lege prohibetur mu-

tet peccati speciem. Lex enim generalis cum lege specialis concurrens, actui contra hanc factò, non dat deformitatem alterius speciei: vt homicidium factum contra speciale præceptum. Non occides: ex eo quod fiat etiam contra generale præceptum Declina à malo, non accipit nouam speciem. At lex de non contraveniendo conscientiæ est generalis, Quare ex eo, quod actus speciali alicui legi repugnans fiat contra conscientiam, non accipit nouam peccati speciem. De circumstantia ætatis res clara est. Quis enim dixerit peccatum nouam speciem inducere ex eo, quod sit à senè vel à iuuenè commissum: præsertim cum præceptum vniuersumque ex æquo imponatur?

Quod attinet ad sanctitatem peccantis, eam aggravare peccatum, patet ex verbis illis citati cap. Consideret. Extitit qui plenus virtutibus, Deum omnino non timuit: in hoc enim qui quæ peccator fit culpabilior, quo est Deo acceptior. Ideo enim Adam plus peccauit, quia omni bono abundauit. Et deduci potest tum ex antememoriatis verbis D. Petri: tum ex illis Ierem. 11. Quid est quod dilectus meus in domo mea fecit seclera multa, &c. Ac ætatem confirmari ratione: quia quod quisque maior est virtute, eò facilius potest peccato resistere, estque magis ingratus Deo, & plus malo suo exemplo destruit, quos edificare deberet. Vnde sequitur in ipso magis culpabile, magisque graue esse peccatum.

31. Quod tamen aduerte intelligendum esse de sanctiore, qui peccare ex malicia, aut ex contemptu, aut cum scandalo proximi, aut contra suum votum. Nam si peccaret ex infirmitate vel passione (quarum illa animi & hæc corporis infirmitas dicitur 15. quæst. 1. cap. 1.) & sine periculo scandali aliorum; ac in iis, quæ non sunt contra vota sua: peccatum cæteris patiens leuius committeret, quam alius malus vel minus bonus, prout statuit D. Thomas 1. 2. quæst. 73. & 2. 2. quæst. 186. vt obique art. vlt. Et confirmat primò, quia cum homo sanctus & religiosus peccat ex infirmitate, peccatum ipsius, quia non ex habitu, sed ex surreptione seu repentino quodam animi impetu procedit, minus voluntarium est: cum voluntas non adeo leuè illud effundat. Secundo, quia quidquid illud mali est; facilius absorbetur à multis ipsius bonis operibus, quæ Dei bonitatem ad miserendum propensam, multo plus conciliat, quam factum vnum exasperet; vt patet ex eo, quod in 2. Paralip. cap. 19. à propheta dicitur Regi I. Saphathiram quidem Domini mereraris, sed bona opera inueniunt in te. Postremo quia sanctus & religiosus ex surreptione peccans, iustitiam eius qui fallente pede labitur, propter habitum virtutis, sustinet se quantum potest: rursumque se statim erigit: vt D. Petro contigit qui cum dixisset Nescio hominem: paulo post, cum Dominus ipsum respexisset, flere cepit amarissime. Malus verò & prophanus ob habitum viti, instar eius qui se præcipit: tum grauius alliditur, tum etiam de surgendo non cogitat.

22. Potestatem denique peccantis aggravare peccatum, habetur ex eo quod in cap. Præcipit 11. quæst. 3. dicitur: De terribus in populis Prælati delinquent, ac per hoc ipsi grauius, quam cæteri puniuntur. Id quod de Prælati quoque laicis intelligi, patet ex eo quod ipsum dicitur à Nicolao primo, ad Lotharium Regem auocandum à consuetudine G. eldræ pellicis. Accedit de illis aperte scripta verba haberi Sapient. 6. Audite Reges, & intelligite, discite Iudices finium terræ, &c. quoniam iudicium durissimum in his qui præsumpti fuerint. Ex quo enim conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Et ceterè cum potestas cultos sit virtutis (ad hoc enim datur vt subditi in officio continentur) magis pugnat cum ratione, eum cui potestas commissa est, contra virtutem agere, quam alium.

Deinde cum bona honoraria & pecuniaria dentur ad bonum vsum, quo plura accepit quis eò obligator est ad bene vtendum eis: ita vt magis peccet non vtendo eis bene, cum necessitas exigit. Sic enim maius malum esset in diuite non facere eleemosynam quam in paupere. Quando autem istiusmodi aggravatio sit in infinitum nihil specialiter statuitur: sed relinquatur æstimandum iuxta regulas distinctionis inter peccatum mortale & veniale tradendas in sequen. libro.

CAPVT V.

De circumstantia Quid, seu effectus.

S V M M A R I V M.

- 33 D. Thoma doctrina communiter recepta de nocimento aggravante peccatum.
- 34 Nocentur formaliter intentum auget peccatum, etiam si illud ex hoc non sequatur reipsa.
- 35 Nocentur interpretatiue volitum auget peccatum: non volitum autem absolute, nihil ad illud confert, nisi data sit illius causa, de se efficitur.
- 36 Qualiter de grauitate peccati iudicari debeat ex nocimento secuto: & quomodo ipsum excusetur a pena quoad Deum, non quoad homines.
- 37 Triplex discrimen inter nocentum sibi, & nocentum alteri illatum.
- 38 Quando nocentum nec praeuisum nec intentum sibi illatum, perinde auget peccatum ac illatum alteri.

IN cap. 2 annotatum est, effectum peccati, circumstantiam Quid, constituentem, esse nocentum, quod consequitur perpetrationem peccati. De quo nocimento quatenus aggravat ipsum peccatum: ita docetur ex D. Thoma 1. 2. qu. 73. art. 8.

33. Nocentum quod consequitur ex perpetratione peccati, vel infertur ipsi met peccati, vel alteri: atque si alteri, vel praeuisum est & intentum formaliter: ut cum quis perpetrat peccatum animo nocendi, vel utriusque instrumenta suae artis, cum intentione impediendi lucrū quod facit ex suo artificio; tuncque certum est pro quantitate nocenti sequenti, auget grauitatem peccati. Cum enim tunc ipsum quoque nocentum voluntati directè obicitur; perinde ac aliud obiectum malum effundit suam malitiam in eiusdem voluntatis actum. Vel est quidem formaliter praeuisum, sed non nisi interpretatiue intentum: ut illud quod quis scienter infert fratribus per eas transeundo: non quidem studio eis nocendi, sed ut commodius aliquem ex infidiis adoriatur & fruidet. Atque tunc quoque nocenti quantitas auget peccatum: quatenus scilicet peccans, ex voluntatis inclinatione ad facinus meditatum, non omittit id facere unde nouit sequi tale nocentum. Vel denique nec praeuisum est nec intentum: & tunc si per se ex peccato sequatur (sicut scandalum pusillorum sequitur ex flagitio publicè commisso, etiam si committens nihil forè de tali damno cogitet) aggravat ipsum peccatum: quia quaecumque per se consequuntur peccatum, censentur eadem, quā ipsum voluntate fieri, esseque volita in ipso rapquam in sua causa. Quae in re quatenus ignorantia excuset, discet ex tradendis in proximè sequenti lib. num. 75.

Si autem nocentum ex peccato sequatur tantummodo per accidens, scilicet perinde ac impactio in lapidem forè obuium, sequitur ex alicuius cursu, non aggravat illud, etiam si homini propter negligentiam considerandi nocentia, quae poterant exactione sua sequi, in poenam imputentur mala ea, quae praeter intentionem ipsius eueniunt, cum operam dat rei illicitae: ut si emitrens incautè sagittam occidat hominem, efficitur irregularis. De quo dicemus in seq. lib. 30. tra. 2. cap. 10.

Iam si nocentum, quod ex peccato consequitur, infertur ipsi met peccati, vel illud neque praeuisum est neque intentum: vel praeuisum quidem, non tamen intentum. Atque si nec praeuisum nec intentum, ex peccato consequatur tantum per accidens, ut sit cum quis currens ad interficiendum alterum sibi forè frangit pedem, non aggravat peccatum ipsum: sicut neque aggravaret si esset simili modo illatum alteri: si autem consequatur per se, sicut nocentum poenarum inferni consequitur ex quocumque peccato mortali, nec etiam aggravat quia non ideo homicidium est peccatum grauius furto, quod illud grauiori poena quam hoc puniatur in inferno: sed potius quia homicidium est peccatum grauius, ideo grauiori poena in inferno puniatur: ita ut grauitas nocenti proueniat ex grauitate peccati: non autem hæc ex illa. Si verò

praeuisum quidem sit tale nocentum, non tamen intentum: tunc aggravat peccatum cum per se ex eo sequitur quia quo maiores quis poenas contemnit, ut suam peruersam voluntatem impleat, eo sanè deprauatiore voluntate peccat. Unde peccata Christianorum scientium illa adiunctum habere reatum poenarum inferni, cæteris paribus grauiora sunt peccatis infidelium, quia id ignorant. Hæc ex D. Thome doctrina communiter recepta: quibus addendæ sunt aliquot obseruationes, secundum quas eadem intelligi accipique debent.

Prima est: nocentum quod quis peccando alteri infertur intendit formaliter, malitiam peccati auget etiam si ipsum non sequatur de facto ex huius perpetratione: quia illud, ratione cuius nocentum auget peccatum, non est absolute quod ex hoc illud sequatur actum: ut hinc patet; quia si quis prius fecit quod in se erat ut nocentum euitaret, & ipsum ex actione sua forè subsequatur, nulla accrescit malitia.

Secunda est: nocentum praeuisum censeri interpretatiue volitum, cum quis tenetur, & potest adhiberi sufficienti diligentia illud cauere, nec cauet: Censeri verò absolute non volitum: cum est inuincibiliter, vel probabiliter ignoratum: aut quando nulla omnino præcessit dabitandi ratio, aut notitia: qua induceretur animus ad existimandum tale ex tali actione libera secuturum; aut si ratio dubitandi præcessit, factà diligenti examinatione, adhuc rationibus probabilius apparuit non secuturum: aut certe si nocentum ipsum præcognitum est quidem, sed agens non tenetur omittere adionem suam (sicut Dominus noster non omisit suam ob mala secutura ex malitia Iudæorum) ne illud ex ea sequatur. Non tenetur autem quando actio ipsa est alioqui bona, aut saltem non mala; atque necessitas vel utilitas agendi permittit ut iure illo, quod habet eam exercendi. De qua permissione iudicandum est secundum doctrinam de obligatione ad Eleemosynam spiritualem, traditam in lib. 4. cap. 25. Porro quia peccatum abest, si desit voluntarium, certum est nocentum absolute non volitum, nihil ad peccatum conferte.

Tert' a est: ut nocentum tanquam per se consequens ex peccato, censetur ipsum aggravare, non esse necessarium ut sit illius causa efficiens, id est, ex qua semper talis effectus necessariò sequatur: sed satis esse, ut causa sit sufficiens: sicut flagitium publicè perpetratum, causa est sufficiens scandalii, quia quantumcumque nemo ex tali perpetratione scandalizaretur; esset tamen peccatum cæteris paribus grauius ratione scandalii, cuius dandi fuit causa sufficiens, quam fuisse, si ipsum occultè commissum esset.

Quarta est: in iudicio de grauitate peccati ex nocentum quod ex ipso sequitur; rationem habendam esse, non tantum quantitas nocenti, sed etiam negligentiae commissæ in eo cauendo; ac modi quo illatum est: ad iudicandum scilicet de data aut non data sufficienti causa. Alter enim aggravari peccatum, quando ex eo tanquam ex causa sufficienti: & aliter cum tanquam ex causa non sufficienti, nocentum sequitur; argumento est, quod peccatum, etiam si tantum veniale sit, malum est maius quouis alio nocentum, ex communi Theologorum & Canonistarum sententia, teste Nauari. in Enchir. cap. 22. num. 51. vers. 4. Nec tamen alium induxisse ad venialiter peccandum, ut nec venialiter peccasse, aggravat in infinitum: eum tamen nocentum decem numerorum aureorum aggravat in infinitum. Cuius rei ratio est, quod ex cap. Non est 15. quest. 1. nemo possit esse causa sufficiens peccati alterius, cum quisque sua sponte peccet: posset autem esse causa sufficiens, ut alter iacturam faciat totum numerum aureorum.

Quinta est: nocentum quod per accidens ex peccato sequitur, si nec praeuisum nec intentum sit, sicut non imputatur ad culpam (quo nomine dictum est à D. Thoma non aggravare peccatum) ita nec imputari ad poenam apud Deum: etiam si apud homines interdum iuste puniatur is à quo illatum est: quia sepe culpa in humano iudicio iuste præsumitur, quam diu aliud palam non probatur.

Postrema est: triplex cerni discrimen inter nocentum sibi, & nocentum alteri illatum. Primum est quod detur nocentum sibi illatum, consequens per se ex peccato,

cato, tanquam ex causa sufficienti, quod non potest facile à peccatore, prævideri: vt patet de penis inferni, quas infideles peccantes ignorant: nullum autem detur nocementum alteri illatum, quod ex peccato inferentis sequatur per se, tanquam ex causa sufficienti: quin simul possit cum peccato ipso facile prævideri.

Secundum discrimen est, quod cum vix quisquam soleat esse negligens in procurando commodo vel in fugiendo incommodo proprio, iuxta illud ad Ephes. 5. Nemo vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam:] nocementum proprium censetur omnino euenire præ intentionem. Cū verò sæpe soleat homo negligens esse in cauendis alienis damnis, nocementum alienum censetur interpretatiue intentum. Tertium discrimen est, quod bonorum nostrorum, in quibus nobis ipsis nocemus, sæpe domini sumus; non item bonorum alterius, in quibus ei nocemus. Quæ discrimina occasionem dederunt D. Thomæ, diuersum statuendi de nocemento dato alteri, & de nocemento sibi ipsi illato: nimirum illud, etiam si præuisum non sit nec intentum, aggravare peccatum illud ex quo per se consequitur: illatum autem sibi, si nec præuisum nec intentum fuerit, non aggravare peccatum, ex quo per se consequitur.

38. Aduerte autem interdum hæc discrimina cessare: vt cum nocementum proprium potuit facile prævideri, interuenit que negligentia in eo cauendo, quæ solet in cauendo alieno: ipsumque illatum est in bonis quorum non sumus domini: nempe in vita, sanitate, aut id genus aliis. Quod quando contingit, tunc nocementum sibi, perinde ac alteri illatum etiam non præuisum, nec intentum aggravat peccatum illud, ex quo per se consequitur. Hinc enim gulosus comedendo cibos, ex quibus sanitati suæ plurimum nocementum adfert: & in dignitate constitutus committendo peccatum ex quo sequitur infamia ipsius, peccat grauius quam si talia nocementa non sequerentur peccata ipsorum: quia vterque eorum facile potuit tale detrimentum prævidere: & perinde neglexit cauere, ac si alteri inferendum fuerit: sibi que nocuit in re cuius non erat dominus: si quidem sanitas & excellentia cui honor debetur sunt Dei dona, quibus homines non permittuntur abuti pro animi libidine.

Ceterum quod circumstantia quid, sit de illis quæ mutant speciem, ideo dici potest, quod peccato cuius est effectus, sæpe addat malitiam læsionis charitatis, & læpe etiam violationis iustitiæ.

CAPVT VI.

De circumstantia Vbi, seu loci.

SUMMARIUM.

39. Circumstantia loci, quædam est loci sacri, quædam loci publici, & quis dicatur locus sacer.

40. Ratio cognoscendi in dubio, num locus sit sacer, an profanus.

41. Cur circumstantia loci sacri, aggravet peccatum mutando speciem.

42. Quando contingat talis aggravatio.

43. Cum talis non contingit, non deest alia, saltem venialis.

44. De aggravatione peccati ex circumstantia loci iudicandum non esse ex causa, sed ex effectu, declaratur exemplo.

45. Aggravatio peccati ex circumstantia loci publici.

39. **L**ocus, sicut alia quæ actum humanum circumstant, aggravat peccatum secundum conditiones ipsius, ex quibus habet vt magis rectæ rationi repugnet, ipsum ibi quam alibi perpetratum esse: inter quas conditiones duæ præcipue sunt, quæ aggravant mutando speciem. Altera est, quod locus sit sacer, ex cuius violatione sacrilegium nascitur; altera quod locus sit publicus, ex qua scandalum oritur.

De priori autem notandum est primò, per locum sacrum seu religiosum, ex Syluestro in verbo *Locus*, num. 6. significari illi qui auctoritate Papæ vel Episcopi, ad cultum diuinum deputatus est, iuxta illud quod habetur in cap. Ad hæc, De religiosis domibus: Religiosum locum esse, auctoritate Episcopi etiam ad vsum hospitalitatis, deputatum. Vnde argu-

mento à maiori infert Syluester, nomine locorum religiosorum comprehendendi templa, sacella, monasteria, etiam, vt ille addit num. 8. nondum consecrata. & in quibus non solum sunt diuina mysteria celebrata; dummodo fuerint deputata diuino cultui, auctoritate Pontificis primarium lapidem per se, vel per alium imponentis: comprehendendi quoque cæmeteria, vt in præced. num. 2. expressit; & numero 3. Oratorium constitutum auctoritate Episcopi, perinde comprehendendi ac hospitale.

Quando vero dubium fuerit de Oratorio, vel hospitali, an sit locus sacer seu auctoritate Episcopi fundatus, idem auctor numero 4. & 5. admonet recurrendum esse ad præsumptiones ex circumstantiis talis loci: quarum alie possunt esse loci profani, & alie loci sacri. Illas autem ponit: esse Oratorium, vel habere Oratorium ædificatum in formâ Ecclesiæ, in qua sit campanile erectum supra tectum: & campana, quæ ibi pulsetur cum celebratur: & altare in forma lapidea, hoc est, fixum: prout habere solent Ecclesiæ, & in quo publice celebratio fiat. Has verò ponit; non habere cæmeterium vel signum sepulture: institutionem illius, & dationem fieri per laicos, non requisita auctoritate Diæcesani: ex bonis illius, collectas solui communitati laicorum: regi per laicos: non habere campanile, vel campanam supra tectum. Itaque ex circumstantiis loci sacri, præsumetur locus sacer, & ex circumstantiis loci profani, præsumetur profanus. Quod si in idem concurrant aliquæ circumstantiæ loci sacri, & aliquæ loci profani, ex posterioribus ferendum est iudicium: vt hospitale, non debet ex eo solo censeri locus profanus, quod non habeat campanile supra tectum, vel habeat nomē alicuius laici, non alicuius Sancti: vel quod per laicos administraretur in temporalibus; si cum talibus, diuinum officium ibi horis constitutis fiat per Clericos, ac Missæ ordinariæ celebrentur. Hæc Syluester ex Archid. Aduerte autem obiter de monasterio, quod ista ratione sacri sit intelligi tantum quoad partes eius, quibus prædictæ conditiones loci sacri conueniunt: vt satis indicatum est à Nauar. in *Enchir. ca. 16. num. 3. sub finem*, cum resoluat peccatum in dormitorio illius commissum, non esse perinde sacrilegium, ac esset commissum in Ecclesia aut in cæmeterio.

Notandum est secundò: conditionem loci sacri propterea aggravare peccatum mutando speciem, quod peccare in loco sacro, specialem habeat repugnantiam cum recta ratione dictante, loca sacra non esse contaminanda, sed cultui debito prosequenda. Cum enim ex primo Decalogi præcepto debeamus vnum Deum colere; consequenter debemus & loca ei dicata, iuxta illud Matthæi 23. quicumque intraverit in templo, iurat in illo, & in eo qui habitat in ipso.] & cap. 21. Dominus mea domus orationis vocabitur; vos autem fecistis illam speluncam latronum.]

Notandum est tertio, quod ex Caiet. a 11. 2. & tom. 1. o. pusc. ille quest. 7. art. 1. & hic tract. 31. respon. 1. 2. admittit Nauar. ad princip. cap. Consideret. De penis distinct. 5. num. 26. non omnia peccata in loco sacro commissa inducere nouam speciem ex circumstantia loci: sed solum ea quæ directe opponuntur sanctitati aut immunitati eius, ad quod locus est sanctificatus aut factus immunitis: nempe, vt ipse Caiet. interpretatur, quæ sunt contra sepulcrum, vel contra diuinum cultum, vel contra libertatem confugientium ad illum atque depositarum ibi rerum; sicut censetur esse, tum criminosa humani sanguinis vel humani seminis effusio; tum fornicatio, tum sepultura excommunicati non tolerati, aut tati lellis: quibus læet locus, prout Nauar. explicat in *Enchir. cap. 27. num. 251. & seq.* polluitur: & consequenter cultus diuinus, ad quem deputatus fuit impeditur: ex cap. Ecclesiis, De consec. distinct. 1. & cap. Proposuit De consec. Ecclesiæ: & cap. vnico eod. titul. in 6.

Censentur præterea, tum fornicatio, tum vltus, & secularium iudiciorum strepitus: in cap. Decet De immunitate Ecclesiarum in 6. ibi fieri seuerè prohibiti; tum etiam mercatus alique profana clamorosa, quæ de se impediunt cultum diuinum. Censetur quoque furum in tali loco commissum, non modo rei sacræ: sed etiam non sacræ ex cap. Quisquis 17. quest. 4. Quod intellige, dummodo securitatis causâ ibi deposita sit, vt tuta esset ob reuerentiâ loci sacri, cui Deus præsidet. Nam si non ob eam causam sit ibi posita,

non

non videtur mortale sacrilegium committi potius per tale furtum, quam per aliud mortale peccatum: quia non habet peculiarem repugnantiam cum loci sacri sanctitate: sed solum generalem, sicut omnia alia peccata mortalia.

Censetur porro ex tractatio eius qui confugit ad Ecclesiam, prohibita per cap. Inter alia De immunitate Ecclesiarum, & per legem Præsenti Cod. De iis qui ad Ecclesiam confugiunt. De qua re plurib. Syluest. in verbo *Immunitas per totum*: qui legendus est: vt & Nauarr. in *Enchir. cap. 23. num. 17. & alios sequentibus*. Quinimo vt idem Syluester notat, in verbo *Circumstantianum*. 4. ex hac circumstantia loci sacri quidam actus sunt peccata, qui alias non essent: vt si Iudex forenses strepitus exerceat, aut suspendi furem, aut proditorem capi plecti faciat in Ecclesia: aut si vir uxori reddat ibi coniugale debitum; nisi necessitas vitandi evidens periculum animæ alterius coniugum, tale quid exigat: prout habet idem author in verbo *Debitum coniugale*, num. 5.

43. Notandum est quartò, ex ea Caietani doctrina intelligi illud, quod Nauarr. consequenter attingit ad citatum princip. cap. Consideret, blasphemiam, periurium, inuidiam, aliàque peccata similia, quæ scilicet cum loco sacro non habent ante memoratam peculiarem repugnantiam, facta in Ecclesia non accipere sacrilegij speciem, de necessitate confitendam: idammodo facta non sint in contemptum loci sacri: sicut nec accipiunt ex eo, quod sint facta in Dei præsentia. Ea tamen venialiter saltem aggravari ex ipsa circumstantia loci sacri; etiam commissa tantum voluntate, vt argumento à minori ad maius colligi potest ex eo, quod Dominus post Matth. 21. Mar. 11. Luc. 19. è templo eiecerit vendentes & ementes: sicut Beda toto 7. in posteriore homil. *Quadragesimali feria 3. post 1. Domini* colligit his verbis: Si Dominus nec ea volebat venundari in templo quæ volebat offerri; videlicet propter studium auaritiæ, siue fraudis, quod proprium solet esse negotiantium faciosus: quanta putas animaduersione puniret, si ibi inuenisset aliquos risui vel vaniloquio vacantes, aut alij cuiilibet vido mancipatos. Si enim ea, quæ alibi liberè geri poterant, Dominus in domo sua geri non patitur: quanto magis ea, quæ nusquam fieri licet, plus celestis iræ merentur, si in ædibus Deo sacratis agantur.

44. Notandum est quintò *Fumum in Armilla*, verbo *Immunitas num. 23.* ex proposito Domini, auctoritate, cum Caler. damnare peccati mortalis eos, qui in fixo certoque loco templi sedentes, exponunt imagines & candelas venales. Sed cum Angelo in verbo *Immunitas num. 9.* contrarium teneri possit: dato quod absit scandalum, nec per strepitum impediatur diuinum officium; præsertim si tales personæ à Pasto-ribus vel Theologis non moneantur de aliquo præcepto, p quod tale quid sit illicitum, sed sinantur id agere.

Notandum est postremò, quod in loco cit. attingit Nauarr. illa quæ dicuntur de aggravatione peccati ex circumstantia loci sacri mutando speciem, non esse spectanda ex parte causæ efficientis, sed ex parte effectus: ita vt ille qui in Ecclesia proponitur occidere hominem extra Ecclesiam, non committat peccatum diuersæ speciei ab eo quod committeret idem proponendo extra Ecclesiam. Is verò qui extra Ecclesiam proponit hominem occidere in Ecclesia, peccet peccato & homicidij & sacrilegij.

45. De posteriore conditione, *loci inquam publici*, ad ea quæ in præcedente cap. 4. annotata sunt de scandalo, tantum addendum est peccatum cæteris paribus grauius esse ex eo, quod fiat in publico, aut coram pluribus, probari per cap. Nemo, 32. quæst. 4. Cum culpa dicitur tolerabilior esse si lateat: id est, vt glossa ad verbum *tolerabilior interpretatur*, malus peccatum esse peccare manifestè quam occultè. Sic enim, vt D. Tho. habet 1. 2. quæst. 73. art. 8. qui publicè fornicatur, plus peccat, propter plurimorum scandalum, etiam si hoc neque intenderit, neque prænderit. Cui scandalo aggravanti, obnoxij quidam sunt omnes peccantes publice; cū sicut ex vna oie morbida grex vniversus inficitur, ita etiam vno fornicante vel aliud quodcumque scelus committente, plebs vniversa polluitur; ex cap. Sed illud distinct. 45. maxime tamen Prælati, qui tot mortibus digni sunt, quot perditionis exemplaria admittunt; ex cap. Præcipuè, 11. quæst. 3.

CAPVT VII.

De circumstantia Quibus auxiliis, seu causa instrumentali; & Cur, seu causa finalis.

S V M M A R I V M.

46. Ex circumstantia Quibus auxiliis, augetur peccatum, tum per modum scandali, tum per modum iniustitiæ: & quo modo.

47. Circumstantia mali finis auget peccatum mutando speciem, & circumstantia boni finis illud minuit.

48. Quomodo sit accipienda talis diminutio, & quid ex ea sit consequens.

49. Ad circumstantiam finis, reducitur aggravatio peccati per effectum inordinatum quo perpetratur.

46. **R**atione instrumentorum, seu adiumentorum quibus vitur quis in peccando, peccatum ipsius nunquam aggravatur, nisi per modum scandali, aut per modum iniustitiæ. Ac per modum scandali aggravatur, cum adiumenta ipsa inducunt alios ad peccandum; vt cum fidelis per infideles vexat fideles: tunc enim inducuntur alii ad blasphemandum & contemnendum religionem Christianam. Item cum per aliquos, aut cum aliquibus, peccat quis: quia tunc vel vitur auxilio, quod ei præstando alter peccat, vel ipse præstat auxilium alteri ad actionem peccaminosam, quam is sine ipso non exerceret: quod vtrumque includit inductionem alterius ad peccandum, vt quoddam scandalum actuum.

Per modum autem iniustitiæ ratione adiumentorum peccando, aggravatur peccatum, quando aliquis, aut violenter cogit alterum ad ferendum sibi auxilium in perpetratione alicuius peccati: vt ad occidendum hominem, vel aliud scelus committendum: aut exercet peccatum suum inferendo vim alteri. Vnde id ipsum peccatum habere, vt cæteris paribus sit grauius, patet ex rapina quæ de se, propter apertam violentiam quam includit, grauior est, ex cap. *Pendale 14. quæst. 5.* quam furtum, quo res aliena occultè auferitur. Patet item ex eo, quod cæteris paribus grauius peccatum sit tenasse minis pudicitiam mulieris, quam solis blanditiis: siquidem hic non nisi contra castitatem, & illic contra castitatem simul & iustitiam peccatur. Quando autem hoc augmentum sit intra eandem speciem, & quando mutando speciem, non est difficile statuere ex distinctione scandali & iniustitiæ à reliquis peccatis. Nec plura de circumstantia causæ instrumentalis occurrunt dicenda.

47. De circumstantia finis vero, quam particula *Cur* denotat, quæ tradenda viderentur satis intelliguntur ex iam dictis, tum in præced. cap. 2. tum maxime in toto lib. 12. Quibus solum addendum est paucis; circumstantiam mali finis augete peccatum mutando speciem: quia vt obiectum, sic & finis speciem bonitatis vel malitiæ tribuit actui humano, ex D. Thoma in 1. 2. quæst. 18. artic. 6. eamque diuersam ab illa quam accipit ex obiecto, prout idem in sequen. art. 7. ex eo confirmat, quod actus, qui vnus eiusdemque speciei est ex parte obiecti, ordinari possit ad infinitos fines: qui nati sunt, sua malitia actum voluntatis inficere, illiq; suam peccati speciem tribuere.

Circumstantiam verò boni finis, minuit peccatum, iuxta illud quod in cap. Primum est 22. quæst. 2. statuitur. Mendacium quod nulli obest & prodest alicui: vt mendacium eius qui mentitur nolens prodere alicui ad mortem ab hoste quaesitum, minus malum esse eo mendacio, quod committitur sola mentiendi fallendique libidine. Item iuxta illud quod in cap. Mihi autem, ead. quæst. dicitur non ita peccare, qui consulendi, quo modo illum qui voluntate non cendi mentitur. Neque est quod opponas ex cap. Fortè 14. quæst. 5. eum qui furatur à diuicibus vt tribuat pauperibus, non modo peccare: sed etiam totum tribuendo pauperibus quod abstulerat, addere potius peccatum quam minuere. Nam inde tantum sequitur: quia peccatum est, res aliquas furto ablatas in eleemosynam largiri; plus largiendo non minui, sed potius augeri tale peccatum: non quidem ex circumstantia finis, sed ex circumstantia obiecti, hoc est, ex maiore qualità rei alienæ.

Cæterum

34. constituit, ut notat idem Nauarr. in citato num. 48.
 Secundus casus est, quando durante eodem inferiori voluntatis actu, opus externum ab ipso procedens, & quo adimpletur eadem voluntas, constat actibus interruptis. Licet enim diuersi sint in genere naturæ; tamen in genere morum, vnum numero peccatum constituunt, per ordinem ad vnam numero voluntatem ad quam implendam exercentur: sicut ligna & lapides, ac cætera eiusmodi, quæ res sunt diuersæ in genere naturæ, constituunt vnam numero domum in genere artificij, per ordinem ad vnam structuram habitatorum hominum accommodatam constituendam. Ad quem casum illustrandum Nauarr. sumit exemplum ex cap. Cum pro causa, De sententia excomm. de eo qui verberauit Clericum in dormitorio, & postea eundem verberando traxit per claustrum: qui quamuis dum verberando traheret, pluries percussisset, semel tamen incurrit in excommunicationem, quasi semel tantum percussisset.
35. Tertius casus est: quando interrupti actus sunt tantum via ad aliquod peccatum vnum numero: nec aliam malitiam habent, quam ab illo derivatam, tanquam à fine in quem ordinantur sicut media destinata ad illud consummandum. Exemplum est de eo qui volens aliquem occidere, accipit arma, conscendit equum, famulos ad perpetrandum faciendus iam paratos, conuocat, longum iter facit, & tandem occidit. Hæc enim omnia in genere morum mala sunt per vnam numero malitiam iniustæ occisionis, in quam cætera illa ordinantur, & ideo constituunt vnum numero peccatum homicidij: etiamsi in genere naturæ sint diuersa, nec continuatæ actiones.
- Cæterum dubitari non potest, quin hic modus aggravationis peccati, sit intra eandem speciem perinde ac præcedens, cum sit ipsa eiusdem peccati iteratio. An autem vtraque talis aggravatio possit fieri in infinitum, ita scilicet ut de veniali per continuationem aut iterationem, fiat tandem mortale; differendum est in sequentem librum vbi id in cap. vltimo explicabitur.

CAPVT IX.

De circumstantia Quando, seu temporis.

SVMMARIVM.

36. *Conditio constituens circumstantiam Quando.*
37. *Peccatum commissum ex contemptu temporis sacri, inde aggravatur, mutando speciem.*
38. *Circumstantia temporis tunc aggravat peccatum mutando speciem, cum id committitur, quod in eo fieri prohibitum est speciali præcepto.*
39. *Immo aggravat quodcumque peccatum in eo commissum.*
60. *Controversia, An talis aggravatio sit in infinitum mutando speciem.*
61. *Ratio difficultatis.*
62. *Pars negans probabilior esse ostenditur.*
63. *Opus feruile, nec ut prohibitum in veteri lege, nec propriè sumptum, sic extenditur sua significatione, ut complectatur peccatum.*
64. *Præceptum de obseruatione diei festi, non iniungit animæ sanctificationem, sed ad eam ut ad finem instituitur.*
36. **V**na præcipuè est temporis conditio ex qua peccatum in eo commissum aggravari censetur; nempe ipsum esse sacrum, seu destinatum cultui diuino, sicut sunt dies festi: in quibus ex speciali Ecclesiæ præcepto tenemur tum ab omni opere feruili abstinere, ex cap. Licet de festis: tum Missam audire ex cap. Missas, De consecr. dist. 1. Sunt etiam tempora in quibus ab Ecclesia ieiunium indicitur; ut Quadragesima de consecr. dist. 5. cap. Quadragesima & quatuor tempora de consecr. dist. 76. per plures Canones; itemque vigilie quarundam solemnitatù per c. 1. & 2. De obseruat. ieiuniorù.
37. Cæterum tria in hac re sunt certa. Primum est: omne peccatum in die festo vel deputato orationi, factum in contemptum temporis sacri, inde aggravari mutando speciem. Ratio est, quia tunc peccato additur contemptus; qui dicitur positivus & actualis, habens, ut in sequent. lib. exponetur, specialem & a cæteris distinctam peccati rationem. Sicque intelligi potest quod Nauarr. docet ad idem principium cap. Consideret, nu. 33. Si quis die festo vel deputato orationi aut ieiunio morta-

liter peccet, cum intentione ac proposito violandi festum, vel frangendi ieiunium vel orationem cui tale tempus deputatur reddendi mutilam; peccatum ipsius in aliam speciem transferri.

Alterum est (quod Syluester insinuat in verbo *Circumstantia quæst. vltima*) illud peccatum ex circumstantia temporis augeri mutando speciem, cuius materiale ex tempore in quo perpetratur, repugnantiam habet cum aliquo speciali præcepto: ut in die festo euertere domum inimici, vel veteri ipsius segetes furandi causa. Nam hæc peccata contra iustitiam commissa, pro materiali habent opus feruile, quod speciali Ecclesiæ præcepto prohibetur fieri in die festo. Idem est iudicium de peccato gulae in esu immoderato caninum die ieiunii: & de voluntaria cogitatione vel confabulatione turpi, qua quis occupatus tempore Missæ, omittit attentionem & eleuationem mentis ad Deum, quam id tempus exigit.

Postremum est, quod loco cit. Nauarr. expressit: peccatum commissum in die festo, vel deputato orationi, aut ieiunio, cæteris paribus esse grauius ex circumstantia temporis, propter quandam irreuerentiam. Id quod indicatur in eod. cap. Consideret cum inter conditiones aggravantes fornicationem, de quibus fornicantem panitere oportet, ponitur; si turpitudinem suam peregit tempore orationi constituto, aut in festiuitate Sanctorum aut in tempore ieiunii.

In controversia autem versatur; Num istius generis aggravatio sit in infinitum mutando speciem: ita ut omnis ille qui peccat mortaliter in die festo, duplex peccatum mortale committat, quorum vnum ex obiecto, & alterum ex ea de qua agimus temporis sacri circumstantia, contrahatur. Quæ controversiam fufius tractant Nauarr. ad princ. cit. cap. Consideret num. 21. & aliquot seq. Itemque Franciscus Suarez in primo volumine operis de religione lib. 2. ca. 18. Cordub. in lib. 1. quæstionum quæst. 6. vbi sequitur sententiam Alexandri Halensis & aliquot aliorum quos commemorat, & post ipsum Suarez, existimantium circumstantiam temporis sacri, peccatum in ipso commissum, aggravare mutando speciem, Nauarr. vero, tum loco cit. tum etiam in Enchir. ca. 6. num. 9. contrariam sententiam amplectitur, sicut faciunt communiter recentiores cum Caiet. & Syluest. locis ab ipso Nauarr. in Enchirid. citatis & adhuc quoad Caiet. in tomo primo opusculi tract. 18. quæst. 3. & quoad Syluestrum in verbo Confessio 1. quæst. 10. Item cum Soto lib. 2. De iust. & iure quæst. 4. art. 4. & Cano. in Relect. De penitentia in parte sexta. Tabiena in verbo Circumstantia num. 11. Couar. ad cap. Alma mater 1. par. §. quinto num. 3.

Ratio autem difficultatis tota in hoc consistit, quod speciali præcepto prohibeamur opus feruile facere in die festo; opus quæ feruile dici possit non tantum de mechanico, verum etiam de peccato: quod facere, feruile esse constat per illud Ioan. 8. Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Cordubensis ergo cum illis quos sequitur, nomine operis feruills, præter opus mechanicum, sine, ut ille habet ex Abulensi, præter operationem laboriosam executionis facultatis corporeæ, vult in ea prohibitione comprehendere peccatum: ita ut tam hoc, quam illud faciendo, violetur præceptum speciale de sanctificatione diei festi. Nauarr. vero & cæteri negantes peccatum illo nomine comprehendere, præter negat prædicti præcepti transgressionem, peccatum in die festo perpetratum aggravari mortaliter speciem mutando.

Quæ quidem sententia probabilior est: quia præceptum de abstinendo ab opere feruili in die festo non est Christianis datum tam arctum, quam datum fuit Iudæis, ut D. Thomas 2. 2. quæst. 122. ar. 4. ad 4. confirmat. Tum ex eo quod nobis quædam liceant die festo quæ illis non licebant: ut cibos parare, iter facere, & quædam alia. Tum quod in iis quæ die festo non licent, prohibita que sunt, facilius propter necessitatem nobiscum dispensentur, quam fuerit dispensatum cum illis. Et hoc quia dies festus illis fuit figura futurorum: nobis verò non est. Atque figuram, eo quod pertinet ad professionem veritatis, ne quidem in modico præterire oporteat. Iam verò Iudæis per præceptum de abstinendo ab opere feruili, fuisse tantum prohibitum opus externum, manifestum est ex cap. 20. Exodi, cum dicitur: Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: septimo autem die Sabbathum Domini est. Non facies omnè opus in eo, tu & filius tuus: filia tua, seruus

tuus, & ancilla tua, iumentum tuum, & advena qui est intra portas tuas. Hæc enim verba, quæ penè eadem repetuntur in Deut. cap. 5. aperte indicant illa sola opera fuisse Iudeis prohibita in die festo, quæ aliis diebus facere licebat.

Cum ergo nunquam liceat facere peccatum mortale; cap. Itane 22. quæst. 5. sanè sub nomine operis quod speciali præcepto Iudæi prohibebantur in die festo facere, non comprehenditur; sed solum opus externum laboriosum: quod patri cum filiis, domino cum servis, atque adeò cum iuuen- to commune est. Deinde in præceptis moralibus voces sunt accipiendæ in proprio sensu: maxime quando præceptum est pænale: siquidem eæ pœnæ proprium casum non excedunt. ex cap. Pœnæ, De pœnitentia, distinet. 1. pænaleque esse præceptum de non faciendo opere simili in die festo Navarr. ad idem princip. cap. Consideret. num. 24. confirmat ex eo quod infligit transgressori pœnam æternam.

Iam verò opus servile de peccato non dicitur propriè, sed solum mysticè, & per quandam similitudinem. Ergo peccatum non prohibetur per præceptum de non faciendo opere servili in die festo. Minor probatur: quia cum servile dicatur, quoad servum pertinet; servile propriè eatenus aliquid dicitur, quatenus; propriè ad servum pertinet, ut rectè notat D. Thomas in eod. loco ad tertium. Peccatum verò non est quid tale cum æquè sit liberorum, ac servorum. Quod ergo Ioan. 8. dicitur. Qui facit peccatum servus est peccati] intelligi debet non propriè, sed mysticè: sicut intelligitur quòd in Epist. ad Ephes. cap. 5. avaritia dicitur idolorum servitus] prout idem D. Thomas docet in præcept. qu. 118. art. 5. ad 4. Intelligitur etiam illud quod dicitur à Beda lib. 3. in Lucam cap. 43. in fine, Magni Reges sunt qui tentationum suarum motibus, nõ consentiendo succumbere, sed regendo præesse novèrunt. Sunt enim reges non quidem propriè, sed solum metaphoricè, quando quidem multi vitilis mancipati, Reges sunt propriè; & multi præditi bonis motibus, sunt propriè servii.

64. Postremò (vt D. Thomas in corpore citat. art. 4. argumentatur)

Quoniam homo ad cultum interiore, qui oratione, ac devotione constat, magis inducitur Spiritus sancti instinctu, quam exteriori impulsu: præceptum de sanctificatione diei festi datum est tantum de cultu Dei externo, id est, de cultu secundum aliquod sensibile signum; quod nobis ex Ecclesiæ determinatione, est tum audire missam: pro eo quod Iudæis fuit varia offerre sacrificia præsignificatio illius incruentum quod in Missa offertur; tum cessare ab externo opere servili. Quare interior sanctificatio animi, non pertinet ad tale præceptum nisi tanquam finis illius externus: siue, quod eodem recidit, non est id quod præcipitur: sed tantum id, quod a præcipiente intenditur; nempe in ducere nos ad servitium Domino in sanctitate, ac mente requiescendum in illo, cum abstinètia ab omni peccato: prout omni etiam die, nec tantum festo faciendum est; iuxta generalissimum præceptum declinandè malo, & faciendi bonum.

Et verò si sanctificatio animæ non præcipitur specialiter per dictum præceptum de sanctificatione diei festi; nec per illud specialiter prohibetur perpetratio peccati mortalis ei contraria. Hæc enim temerò consequuntur. Aliquid præcepto aliquo præcipi: & quod illi contrarium fuerit per idem prohiberi. Nam eo ipso, quod iubemur cessare ab opere servili die festo, prohibemur facere opus servile, quod contrarium est. Ac dato casu, qualis est necessitas sufficiens, in quo Ecclesiæ non censetur illud iubere, nec censetur istud prohibere. Itaque si interior animæ sanctificatio non est de numero eorum quæ per dictum præceptum specialiter præcipiuntur; neque interior animæ contaminatio illi contraria, de numero est eorum; quæ per idem præceptum specialiter prohibentur: ita vt dicendum non sit, peccantem mortaliter in die festo, committere duplex peccatum mortale: quorum alterum in transgressione præcepti de sanctificatione diei festi consistat.

Neque est quod quis opponat tali præcepto sanctificationem animæ satis præcipi dum in eam tanquam in finem præcipitur ante memoratus exterior cultus. Nam vt communiter admittit notat Navarr. ad sepe memoratum principium ca. Consideret. num. 28. finis præcepti non est in præcepto; adeo vt sola præcepta de charitate (quæ finis est præcepti ex priori ad Ti-

morh. cap. 1.) denter de fine aliorum præceptorum, non item ipsa alia præcepta. De qua re D. Thomas 2. 2. quæst. 44. art. 1.

CAPVT VLTIMVM.

De circumstantia Circa quid, seu obiecti.

S V M M A R I V M.

65. Conditiones consuetudines aggravantem circumstantiam obiecti, cum ipsum res quadam est.
66. Consuetudines, cum obiectum ipsum, est persona.
67. Ex tali circumstantia aggravari peccatum, habetur ex doctrina D. Thomæ.
68. Eidem doctrinæ addit restrictio.
69. Qualiter indicandum sit, An istiusmodi circumstantia aggravet peccatum mutando speciem, vel intra eandem speciem.

65. Cvm obiectum circa quod humanus actus exercetur sit, vel res, vel persona aliqua, vt habitum est in præced. c. 2. Hæc circumstantia debet esse accidens vel rei, vel personæ circa quam peccatur.

Atque accidens rei solet, cum aggravat peccatum eiusmodi esse, ex quo res ita eminentiam quandam habet. Id quod potest contingere primo ipsi rei in se consideratæ: sicut contingit bono villi, tam honorario, quam pecuniario; ex eo, quod ipsum sit in maiori quantitate, aut maioris sit valoris: aut sit in maiori hominum æstimatione: per quæ aggravantur furtum, detractio, & alia id genus peccata. Contingit item munus, & officii publicis ex difficultate maiore, ipsa rectè gerendi: per quam aggravantur peccata eorum qui illa vel committunt indignis, vel admittunt indigni. Secundò, id contingere potest rei consideratæ in ordine ad Deum; vt contingit pecuniæ, vestis, aut alteri suppellectili ex eo quod sit consecrata Deo. Potest item id contingere in ordine ad proximum; ad quem res ipsa pertinet: vt pecuniæ vel alii id genus, ex eo, quod sit pauperis. Ex quo utroque genere accidentis furtum aggravari patet: quia peccatum censetur gravius, cum est rei aliqua conditione vestitæ; quam cum est alterius rei, omnino æqualis non vestitæ simili conditione. Sic furtum ipsum decem nummorum aureorum de pecunia Deo consecrata, aut de pecunia hominis pauperis, gravius est, quam de pecunia prophana hominis divitis: quia continet maiorem repugnantiam cum recta ratione.

Accidens verò personæ in quam peccatur, aggravans peccatum, solet esse aliquid in quo persona ipsa excellit. Cum autem persona tribus modis excellere possit, primo in ordine ad Deum: nempe quia coniunctior est Deo ratione sanctitatis, vel officij ad quod obeundum consecratur Deo. Secundò, in ordine ad nos: nempe, quia nobis coniunctior est naturali necessitudine, vel collatis beneficiis. Tertio in ordine ad proximum: nempe, quia est persona in qua plures læduntur.

Cum; inquam, hæc ita sint, D. Thomas 1. 2. quæst. 73. art. 9. peccatum aggravari ex personæ, in qua peccatur excellentia primi modi, probat: quia iniuria illata personæ coniunctæ cum Deo ratione virtutis vel officij, redundat in Deum ipsum, iuxta illud Zachariæ 2. Qui vos tetigerit, tangit pupillam oculi mei. Vnde sequitur peccatum gravius esse, quam cæteris paribus alias esset: ac tantò gravius, quantò coniunctior Deo fuerit persona contra quam committitur.

Ex excellentia item secundi modi aggravari docet quia peccans in personam coniunctam sibi naturali necessitudine aut beneficiis, aut quacumque alia coniunctione, censetur peccare in seipsum: & per consequens gravius, nequioreque voluntate peccare, quam cæteris paribus alias peccaret, iuxta illud Ecclesiastici 14. Qui sibi nequam est, cui alij bonus erit: Atque adeo quò talis pectora fuerit peccanti coniunctior, quam alia, sicut est pater, quam frater; & hic, quam cognatus: aut quo maiora beneficia contulit vna persona, quam alia persona; aut quò est alia ratione magis coniuncta: eò peccatum in eam commissum gravius esse.

Si opponas; Nullum esse tam coniunctum, quam quemque sibi ipsi; minus tamen quemque peccare sibi damnatum inferendo, quam alteri: vt occidendo equum suum, quam

occidendo alienum. Respondet D. Thomas in solut. 2. argumēti, id verum esse quoad damnum in rebus possessis, quæ sunt in possidentis potestate: non item quoad damnum in naturalibus vel spiritualibus bonis, quæ non sub sunt dominio libero voluntatis nostræ. Sic enim grauius peccat qui occidit seipsum, quam qui alterum.

Ex excellentia demum tertij modi aggrauari quoque peccatum, confirmat: quia ratio grauius peccatur, quanto peccatum plures tangit. Sic enim peccatum quod committitur in personam publicam, vt in Principem qui totius multitudinis personam gerit, est grauius, quam quod committitur in aliquam personam priuatam; prout indicatum est Exod. 22. cum specialiter dicitur: Principi populi tui non maledices. Similiter iniuria quæ fit personæ magni nominis & famæ, grauior est cæteris paribus quam facta alteri; quia redundat in scandalum plurimorum. Hæc D. Thom.

68. Cuius doctrinæ restinximus per illa verba, cæteris paribus, propterea quod eiusdem actus possunt esse plures male circumstantiæ; illeque actus qui ex aliquarum absentia videri potest peccatum minus graue, ex aliarum concursu censeri potest grauius. Vnde aliqui solunt quæstionem, An maius peccatum sit occidere peccatorem, quam iustum; inquitentes quod quamuis ex circumstantia personæ in quam peccatur, grauius peccatum sit occidere iustum: tamen ex circumstantia effectus seu nocimenti consequentis ex peccato, nempe ex damnatione peccatoris (si occidenti constet hanc securam) peccatum grauius esse occidere peccatorem. In qua re & id genus aliis diiudicandis, considerandum est quando iustitiae vel charitatis ordo, ob conditionem personæ in quam peccatur, magis peruertatur.

69. Iam quando ex hac obiecti circumstantia aggrauetur peccatum intra eandem speciem, vel mutando speciem, iudicandum est iuxta tertiam generalem regulam in præced. cap. 3. propositam. Nempe cum inducit nouam cum recta ratione repugnantiam, aggrauare mutando speciem: cum verò non inducit, aggrauare intra eandem speciem. Itaque furtum rei sacræ ex circumstantia obiecti, nempe quod sit res Deo sacrata: sicut & homicidium quo Sacerdos occiditur; ex eo, quod fit personæ Deo sacratæ, accipit speciem sacrilegij: vt & homicidium quo pater necatur, accipit speciem parricidij, eo quod fit patris: quia tales conditiones habent specialem repugnantiam cum recta ratione: quandoquidem non tantum malum est occidere Sacerdotem vel patrem, vt homo est, sed etiam vt Sacerdos vel pater est. Similiter malum est furari rem sacræ, non tantum quia aliena est; sed etiam quia sacræ est.

Furtum autem rei pretiosioris, & homicidium personæ iustioris, ex talibus circumstantiis obiecti, aggrauantur intra eandem speciem: quia repugnantia cum recta ratione, quam talia peccata ex eis accipiunt, eiusdem speciei est, cum ea quam ex obiecto habent. Namque rem alienam pretiosioris; siue vt alienam, siue vt pretiosioris surripere, malum est ob hanc vnam eandemque rationem quod veritum sit quodcumque alienum sibi vsurpare invito domino. Similiter occidere hominem bonum; siue vt hominem, siue vt bonum: ob eandem rationem malum est: nempe quod non liceat priuata auctoritate occidere: & ita de aliis.

Quando verò istiusmodi aggrauatio sit vel non sit in infinitum, cognoscendum est per ea quæ in sequenti lib. tradentur de ratione inter se discernendi peccatū mortale & veniale. Atque hæc hæc hactenus de circumstantiis. Quam circumstantiæ debeant vel possint omitti in confessione, addendum est, nisi iam traditum esset in præced. lib. 6. cap. 4. parte posteriore, dubio sexto. In assignanda autem ratione distinguendi inter malitiam essentialē & accidentalem, nihil est quod immoremur: quia id nihil facit ad grauitatem peccati diiudicandam in foro penitentiali: cum ex accidentali, ea perinde constituantur & augeatur, ac ex essentiali: quandoquidem vtraque similiter includit repugnantiam cum recta ratione. legeque æterna.

L A V S D E O.

LIBER QVARTVS, ET TOTIVS OPERIS DECIMVSQVINTVS.

DE GENERALI PECCATORVM VARIETATE, in qua consistit ratio quadam de illis in genere iudicandi.

P R Æ F A T I O.

Generalis ratio iudicandi de peccatis, duplex est: vna iudicandi generaliter, an aliquid sit peccatum, nec ne: quam Deo iuuante hæcenus persecuti sumus. Altera de eo quod consistit peccatum esse, iudicandi generaliter cuius modi peccatum ipsum sit. Quæ ratio consistit in cognitione generalis veritatis peccatorum, seu inceptis Deo quoque iuuante a nobis tradenda: propositis variis modis, quibus peccata generaliter inter se distinguuntur. Ex obiecto igitur distinguuntur peccata dupliciter: vno modo (iuxta illud posterioris ad Corinth. cap. 17. Mude mus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus) quod alia sint carnalia, quæ flagitia: & alia spiritualia, quæ scelera dicuntur. Altero modo, quod alia sint in Deum alia in proximum, alia in nos ipsos: quia indicat Apostolus ad Tit. 2. admonens vt sobrie, quoad nos: iuste quoad proximum: & pie quoad Deum: viuamus in hoc seculo. Ex causa verò efficiente dupliciter item: vno modo, quod alia sine ex ignorantia, alia ex infirmitate seu perurbatione, & alia ex malitia. Altero modo, quod alia sint cordis, alia oris, & alia operis. Ex ordine præterea ad præcepta quorum transgressione peccantur: quod alia sint commissionis, contra negatiua: & alia omissionis, contra affirmatiua præcepta. Ex effectu deinde, qui est reatus seu obligatio ad penam: quod alia sint mortalia, & alia venialia: cuius postremæ distinctionis consideratio est huius instituti maxime propria. Cætera autem, de quibus D. Thom. 2. 2. qu. 72. ad illud, si penultimam excipias, non multum faciunt: ideoque nobis satis erit paucis eas declarasse: docendo scilicet quæ peccata dicantur carnalia, quæ spiritualia, quæque cætera, quod fiet in 1. cap. 1. In 2. verò explicabitur dicta distinctio penultimam in peccatum commissionis, & omissionis: & in 3. distinctio ipsa in peccatum mortale & veniale. Ac demum in 4. & sequentibus tradentur regule iudicandi de peccato, siue mortale an veniale.

CAPVT I.

Quæ dicantur peccata carnalia, quæ spiritualia, quæque nonnulla alia.

S V M M A R I V M.

1. Diversi modi quibus nomen peccati carnis accipitur.
2. Explicatio diuisionis peccati, quod aliud sit contra Deum, aliud contra proximum, & aliud contra nos ipsos.
3. Quæ peccata dicantur ex ignorantia.
4. Quæ ex infirmitate.
5. Quæ ex malitia.
6. Tres modi, quibus distinctio peccatorum in peccata cordis, oris, & operis intelligi potest.
7. Quomodo eadem sit tantum in diuersos gradus eiusdem peccati; & quomodo tale peccatum sit in confessione exprimentum.

Peccata carnalia dupliciter dicuntur: vno modo generalitate (quo nomine intelligitur appetitus sentiens prout repugnat rectæ rationi) quæ à D. Paulo ad Rom. 8. carnis nomine significatur: eaque acceptioe idem Apst. ad Galat. 5. inter opera carnis seu peccata carnalia numerat hæreses & inuidias quæ peccata sunt maxime spiritualia. Altero modo specialiter dicuntur de peccatis quæ delectatione carnis, id est, corporis perfici sententur: quia in illis voluntatis cōsensu, quo peccatū perficitur, terminatur in delectatione corporis percepta tactu vel gustu; cuius generis sunt luxuria & gula: hocq;

modo